

DE TVENDA

brorum ceu ros quidam continetur. Quæ humiditas propriè nutrimentum est, quod dum adponitur, agglutinatur, & assimilatur, nutritio fit. Est enim nutritio perfecta alimenti assimilatio.

De uirtute uitali.

Vitalis est, quæ corpori uniuerso uitalem calorem præbet. Huius sedes est cor, à quo per arterias cum sanguine in omnes partes corporis distribuitur. Huc & adfectus pertinent, de quibus in secunda parte agitur.

De uirtute animali.

Virtus animalis est, quæ corporis partibus uim sentiendi & mouendi præstat. Huius domicilium Galenus, contra Aristotelem, cerebrum esse, rectè affirmat. Sicut autem epar uenis, cor arterijs, ita cerebrum neruis, ceu canalibus quibusdam utitur, per quos sensum & motum omnibus partibus reliquis impartit. Sensus sunt duplices: Exteriores, & interiores. Exteriores quinque: Visus, auditus, gustus, odoratus, tactus. Interiores: Imaginatio, cogitatio, seu ratiocinatio, & Memoria.

Motus animalis est, quo membra seu partes corporis pro arbitrio mouentur. Organa eius sunt musculi.

De Actionibus, & Spiritibus.

Tot sunt actiones & spiritus, quot uirtutes, scilicet, Naturales, uitales, & animales. Virtutes enim actionum causæ sunt, spiritus instrumenta.

Sunt

BONA VALETVDINE. 14

Sunt autem spiritus purissima & tenuissima substantia, in principalibus membris, ut sim organa uirotutum, genita. Vulgo spiritus definitur esse uapor sanguinis purus, subtilis & c.

Hæc de prima parte dixisse sufficiat. Qui integram de constitutione hominis noticiam habere cupit, legat Commentarium D. Philippi de Anima, in quo totus homo egregè describitur.

SECUNDA PARS.

PRÆCEPTA GENERALIA, de sanitate tuenda, siue de usu rerum, ad uitam necessariorum.

ERGO age quisquis eris, siue ista sequenda putabis,

Seu minus, & forsã splendidiora petis.

Hic quoq; ne dubita, pars est tibi iusta salutis,

Parua etiam magnum plurima pondus habent.

Sit tibi præcipue simplex & recta uoluntas,

Velle animi sana conditione frui.

Quo si non ualeas, frustra seruare laboras

Corpora, quæ medica munera membris egent.

Omnia curarum fomenta relinque, nec ullis

Pectus habere pressum sollicitudinibus.

Anxia mens non ipsa sibi non rebus agendis

Constat, ab hac uitium corpora sæpe trahunt.

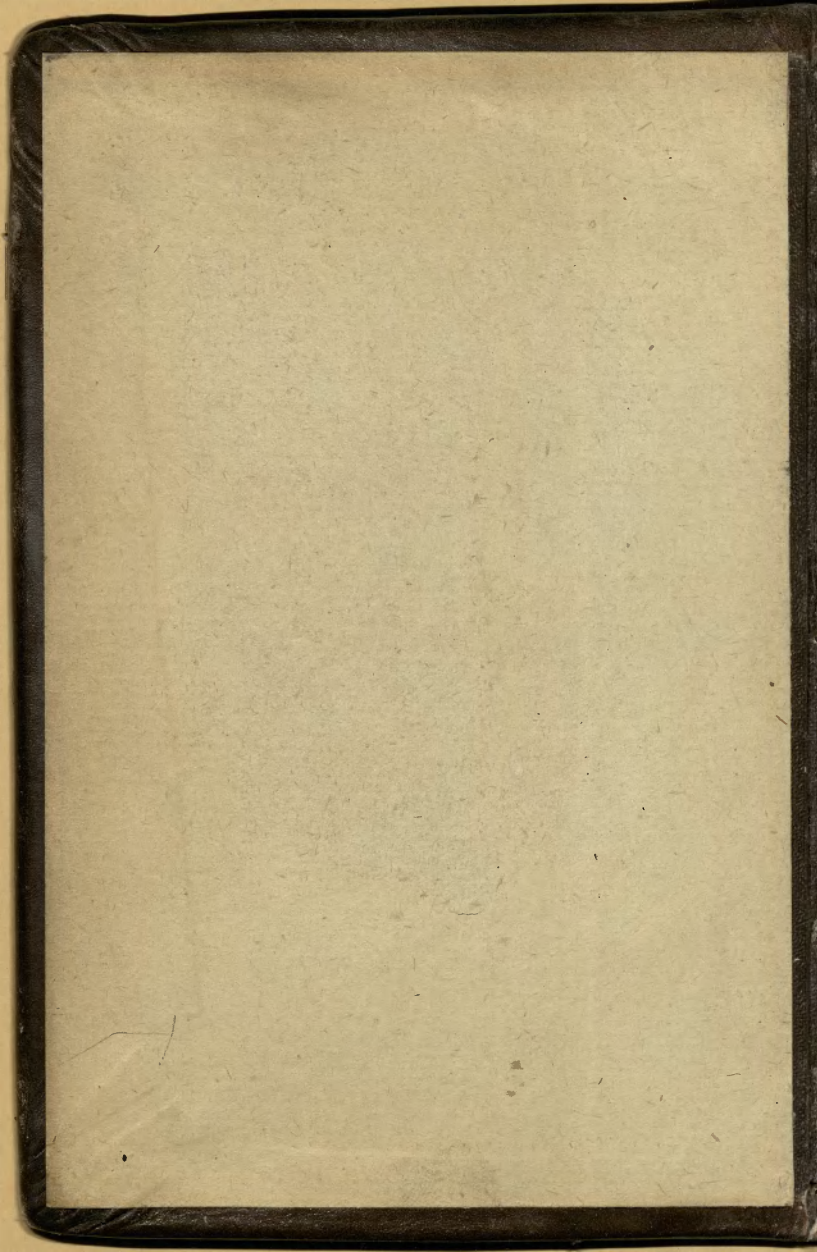
De affectibus animi.

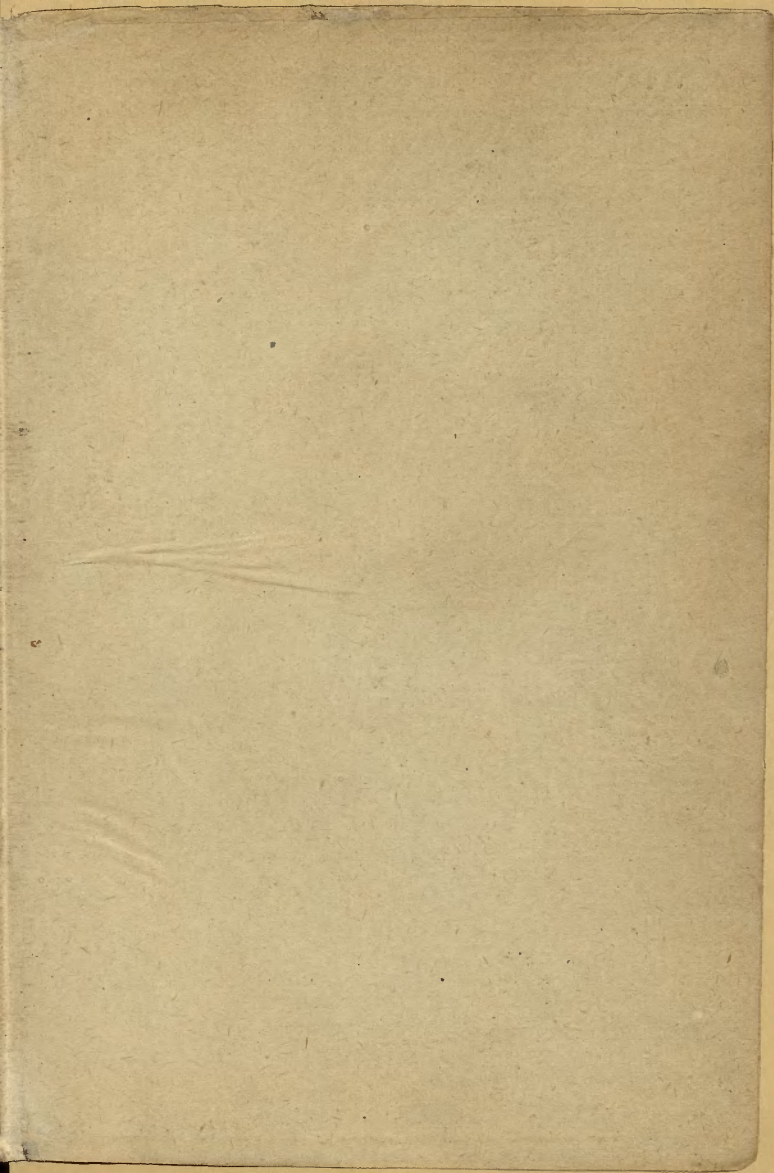
Tristitia.

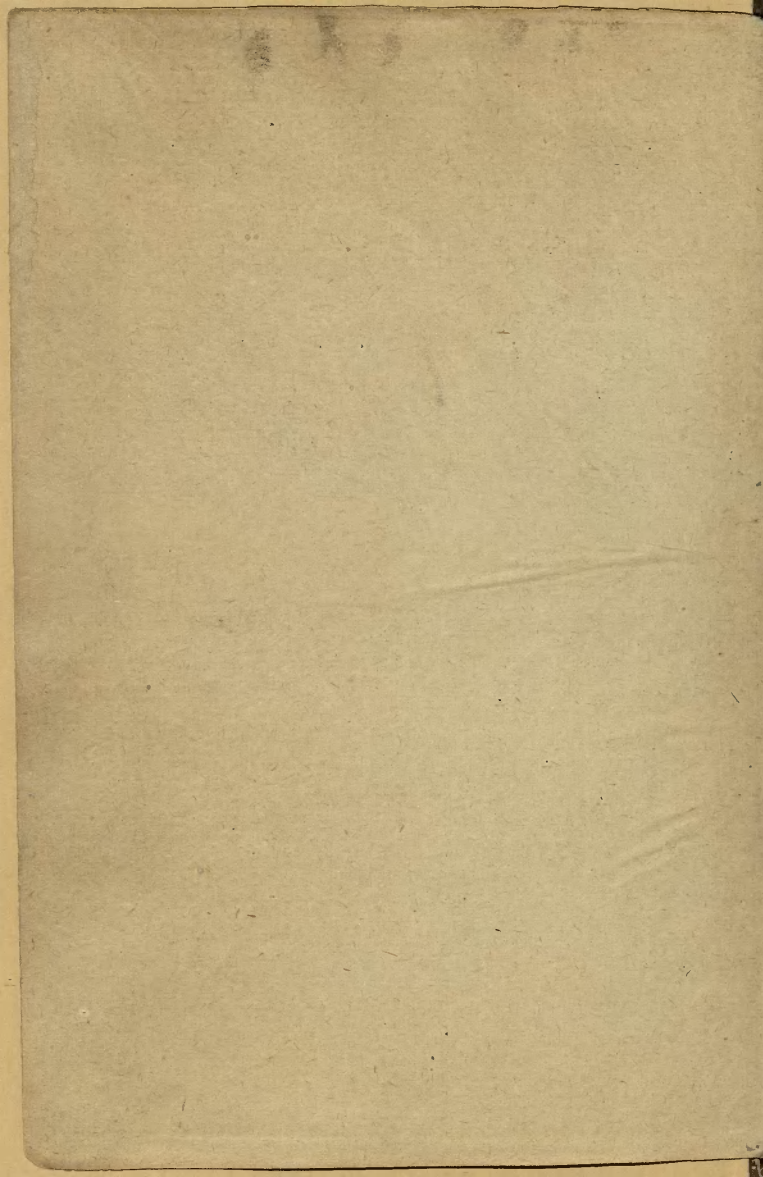
Hinc

152

GEORGII

AGRICOLAE MEDICI

BERMANNVS, SIVE

DE RE METAL

LICA.

AB ACCVRATA AVTORIS
recognitione & emendatione
nunc primum editus.

CVM NOMENCLATVRA
RERVM METALLI
CARVM.

L I P S I A E
IN OFFICINA VALEN-
TINI PAPAE.
ANNO

M. D. XLVI.

B 452.

GEORGE

PHYSICIAN

NEW YORK

1850

THE UNIVERSITY OF THE CITY OF NEW YORK

THE COLLEGE OF PHYSICIAN AND SURGEONS

NEW YORK

THE UNIVERSITY OF THE CITY OF NEW YORK

THE COLLEGE OF PHYSICIAN AND SURGEONS

NEW YORK

1850

THE UNIVERSITY OF THE CITY OF NEW YORK

THE COLLEGE OF PHYSICIAN AND SURGEONS

NEW YORK

1850

DES. ERASMVS

ROT. ORNATISSIMIS FRA-

tribus Andreæ & Christo-

phoro a Conritz

S. D.

VOLVI clarissimi iuuenes pro-
pmodū ἀπνευσί sed tamen haud
oscitanter Georgij dialogum de
metallicis. Nec satis possum dicere,
maiore ne id uoluptate fecerim an
fructu. Magnopere delectauit ar-
gumenti nouitas, exhilararunt ioci liberales obiter in-
spersi, nec iniucunda fuit dictiōis simplicitas, atticum
quiddam referens, præcipuè uerò me attentum ha-
buit rerum sub oculos expositarū enargia. Visus sum
mihi ualles illas & colles, & fodinas & machinas
non legere, sed spectare. Nec multum absfuit, quin ex
tot uenis argentarijs & aurarijs conceperim aliquā
eiusmodi rerum cupiditatem. Utinam animis eo stu-
dio feramur in cælum quo scrutamur terrā, non quod
improbem hanc industriam, nobis enim terra gignit
quicquid gignit, sed quod hæ uenæ quantumuis fœ-
cundæ, beatum hominem adeo facere non possunt, ut
non paucos operæ & impendij pœnituerit, sola diui-
narum litterarum uena uerè locupletet hominem. Fe-
liciter prælusit Georgius noster, nec ab illo ingenio
quicquam expectamus mediocre. Ad rem medicam re-
stituendam iuuenes aliquot accinctos uideo, in quibus
est Simon Ricuinus, cui præter eruditionem haud uul-
garem adest summa morum ingenijq; dexteritas, &
Ioachimus Martianus Gandauus, cuius ingenium ex-

actum quiddam & excussum polliceri uidetur. Nec minus spei ostendunt nobis hæc Georgij Γεωργίου Σματτα. Quare nec me pœnitet huius operæ, nec dubito quin Hieronymus Frobenius sit in gratiam uestram, tum studiorum, libenter excusurus. Bene ualete. Friburgi, XII. cal. Martij. M. D. XXIX.

NOBILI ET CLA

RISSIMO VIRO HENRICO A

Conritz Præfêcto uallis Ioachimicæ,

Petrus Platcanus S.

ON alij me hercle uir clarissimè melius de genere mortalium mihi mereri uidentur, quàm illi, qui uel arteis, uel naturæ arcana, per se aliósq; inuenta, literis ad posteritatem transmittunt. Et si enim homines ui quadã rationis, cognitionis & scientiæ præditi sumus, quibus & mutis bestijs maximè præstamus, & uirtutum ac uariarum artium disciplinarumque non capaces modo, sed inuentores etiam esse possumus, atq; aded ad abstrusissima quæq; naturæ penetrare, angusta tamen admodum sit, necesse est, cuiuscunq; uel solertissimi hominis cognitio, si intra uitæ humanæ terminos, quæ breuissima est, arctabitur, ne que plura quisq; sciet, quam ipse inuenerit. Quo fit, ut iure indignemur, nonnullis superiorum seculorum homi-

hominibus, qui tot summorum doctissimorumq; uiro-
rum maximo labore inuenta, & literis mandata, igna-
uia & socordia sua, nescio an perdiderint, certe peri-
re sunt passi. Id cum ita sit, nobis porro cauendum cen-
seo, ne in idem quod istis obijcimus crimen, apud po-
steros & nos incidamus. Non seculo nostro ingenia,
non ingeniorum uberrimi fructus, aut defuerunt, aut
defunt. Fieri uerò plerunq; solet, ut homines docti in-
genij sui monumenta non euulgent, adducti partim ue-
recundia, quæ in animis liberalibus maximè inesse so-
let, partim metu, ut qui clarè intelligant, quanto cum
periculo quis orbis terrarum in se iudicia prouocet.
Id uerò, siue pudor siue metus in caussa sit, cum ab ho-
nesto profiscatur, ut in illis quoquo modo ferèdum,
ita cuiq; nostrum prouidendum puto, si quid illorum
in nos forte, quo iuari publica studia possint, incide-
rit, ne non tam eiusmodi uirorum existimationi, quæ
apud æquos lectores satis erit tuta, consuluisse, quàm
inuidisse commodis generis humani uideamur. Cum
itaq; Georgium Agricola medicum, uirum supra re-
liquam eruditionem, utraq; lingua doctissimum, fami-
liariter & penè quotidie adirem, ac hominis etiam se-
cretiora studia cognoscerem, uenit fortè inter cæte-
ra in manus farrago quædam librorum, quos de rebus
metallicis ille instituit, Deum immortalem, quæ ibi ho-
minis diligentia, qui labor, quàm acere extabat iudi-
cium. Quicquid omnes tum ueteres, tum recentiores
Græci Latiniq; scriptores, de metallis scriptum reli-
querunt, quod quidem ex tanta librorum clade reli-
quum factum est, hic unus accuratissimè discutit, &
cum eis quæ in Germaniæ fodinis, nonnatis autem

in hac ualle uideri possunt, diligenter expendit. Non
 pauca præstantissimis olim medicis in maximo meden-
 di usu habita, ex altissimis tenebris, uel ut uerius di-
 cam, ex ipsis inferis quo demersa erant, reuocauit in
 lucem. Sed eorum librorum materia, quod sparsa ad
 huc & incompacta iaceret, nihil ex ipsis attingere
 ut ederetur, sum ausus, præsertim ipso pollicente A-
 gricola, se non fraudaturum olim studiosos fructu eo-
 rundem. Interim ex meo in literas, literatosq; officio
 facturum me existimaui, si dialogum quem idem de ea
 dem re conscripsit, legendum doctis hominibus edi-
 dero. Qua in re, ut confido me ab optimo quoque ma-
 gnâ gratiam initurum, ita ne ipsum quidem Agrico-
 lam mihi succensurum spero: qui scilicet compertum
 habeat & studium & uoluntatem meam in se, & ad
 huius libelli editionem non alio me consilio, quàm pu-
 blica studia iuuandi, descendisse: quem licet ipse le-
 uiore opera, & cum animum remittere uolebat, non
 in hoc ut ederetur, luserit uerius quàm scripserit, ta-
 men talem eum esse, ut non parum frugis ex eo ad stu-
 diosos redire possit, omnes æqui rerum æstimatores
 iudicabunt. Hunc igitur qualiscunq; est, uir strenue,
 sub tui, & clarissimi doctissimiq; filij tui Andreae no-
 minis titulo, emittere est uisum: tum quod huic ualli,
 qui locus gloria rei metallicæ nulli secundus est, tot
 annos multa cum laude sis præfectus: tum quod studia
 liberalia tanti facias, ut liberos tuos etiam in Italiã,
 aliãq; remota hinc terrarum loca erudiendos optimis
 doctissimisque præceptoribus miseris, non contentus
 maiorum imaginibus illos esse ornatos, nisi & doctri-
 na nobilitentur. Præclare sanè ageretur cum rebus
 humanis,

humanis, si hæc mens uiris omnibus qui in magistratu sunt constituti, à Deo opt. Max. esset data, non ut ho die uideamus fieri, contemptui & ludibrio passim haberentur optimæ disciplinæ. Non teterrimi quidam nebulones, sola audacia & temeritate præditi, præmia quæ bonis & doctis uiris decreta oportuit, præriperent. Nolo iusto licet dolori, intempestiuè nunc indulgere longius. Bene faciunt illustrissimi Comites nostri, bene facis tu & Senatus prudentissimus, quod Agricolæ super cuius laudibus nunc mihi silendum puto, suus hic honor habetur. Celebris est hic locus copia metallorum, sed quanto olim celebrior in omne æuum huius monumentis est futurus? Habet ut cætera taceam in manibus de re metallica libros, quorum & ante mentionem feci, habet castigationes Græcas in libros principum medicorum Hippocratis et Galeni, ex uetustissimis libris maximo labore uigilijsq; collectas, quibus argumentis, quæso quod aliud uel utilius uel magis etiam necessarium suscipere pro sua professione potuisset? Tu interim nobilissime uir cum tuis, hunc libellum, quo ille in ea quæ aliquando seria opera est æditurus, prælusit, boni atq; æqui consulas uelim, Vale.

GEORGII

AGRICOLAE BERMAN-
nus, siue de re metallica.

Vm sæpenumero mecum ipse
reputo res, quas uel natura
fabricata est, uel ars effecit:
atq; nomina, quæ quondam
ijsdem posuerunt Græci aut
Latini, animaduerto utraq;
secalis aliquot fecisse maxi-
mum damnũ. Illas quod par-
tim in magno silentio iacuerint, partim non fuerint sa-
tis explicatæ: hæc quod pro Græcis aut Latinis bar-
bara, pro ueteribus noua, pro usitatis inusitata fue-
rint substituta. Quorum alterum magnam studio sa-
pientiæ & medendi scientiæ cladem attulit: alterum
crassas obduxit tenebras reliquis etiã bonis artibus.
Iamq; communis omnium interitus appropinquabat,
nisi diuina illa prouidentia earum saluti succurreret.
quæ, quoniam omnia regit & tuetur, optimi cuiusq;
hominis animum ad hoc studium excitauit, ut omnes
industriæ neruos in eo contenderet, ne ingenuæ artes
aut occiderent, aut laterent in diuturna obscuritate.
Itaq; superioribus temporibus alius aliam artem ab
immani clade uindicare cœpit: alius aliam ex tetrissi-
stis tenebris in lucem uocare. quod ipsum quibusdam
bene & prospere processit. Iam enim non modo lin-
guæ Latinae, ut de Græca taceam, puritas in Italia
maximè floret, sed exterae etiam nationes non pauca
eam amplectuntur. Breuitq; nisi quid aduersi, quod
Deus

Deus prohibeat, acciderit: eloquentia ipsa vires suas quoquo modo recuperare potest. At uerò rerum cognitio, quæ latissimè patet, imò omnia, quæ sensibus & animo possunt percipi, comprehendit, ex magna parte adhuc negligitur. Nam, ut alia quamplurima omittam, permulta sanè in singulis animantium generibus, in natis è terra stirpibus, in his quæ terra ipsa intra se gignit, nobis planè abstrusa sunt & incognita. Aut si ea cognoscimus, & non raro uel manibus tractamus, quibus tamen nominibus apud ueteres appellata fuerint, omnino nescimus. Ex quo illud consequitur, ut his ipsis, ad usum nostrum procreatis, non utamur. Cum enim multa de natura & uiribus, quæ eiusmodi in rebus insunt, à ueteribus, in primis Græcis, diligentissimè scripta sint: quæ longus earum usus docuit, ratio approbavit: nonne ea omnia longè purius de ipsis, tanquam de fontibus, haurire nobis liceret? si modo nomina uetera & incorrupta nos non laterent, aut his cognitæ res, quæ ipsis significantur, nobis ignotæ non essent? Atq; ne longius ab eo, quod institui, recedam, Quis, quæso, nescit quàm utilia medicinæ præsertim eius parti, quæ manu medetur, fuerint metallica? (Sic uerò appellamus ea quæ uel metal ipsa sunt, uel iuxta metalla reperiuntur, uel dum in fornacibus illa excoquantur fiunt, uel aliquo alio modo ex eisdem confici possunt) nemo certe, qui modo Galeni summi illius medici & Dioscoridis libros inspexerit. At quis hodie Molybdænam, Pyriten, Chalcida, Myssi, Sory, Pompholyga, Spodium, Diphryges, atq; recrementa quædam metallorum, & alia multa nobis indicare potest? præter Stibi enim, Lithargy-

rum, Arsenicum, Cerussam, atq; pauca quædam alia, nihil hodie neq; officinæ, in quibus cuiusq; generis medicamenta conficiuntur, habent, neq; medici norunt, uera liceat dicere. Pudeat nos eas uoces toties legere, toties in ore habere, & res, quas significant, non noscere. Si nemo satis æquo animo ferre posset nautam, qui sæpius de securitate triremium narraret, cum uerò interrogatus quod nauigij genus esset, dicere, quia id ipsum non cognosceret, non posset, maxime si triremes in eo ipso mari, q; nauigare soleret, minime deessent, Quo tandem animo medicus ferendus erit, qui crebrò de usu & uiribus medicinarum, quas penitus ignorat, differit? cum ipsi liceat eas adhibita arte & diligentia, quibus hac parte opus est, interdum etiam in ea, in qua habitat regione, inuenire? Profectò nostra inscitia & negligentia fit ut multæ res lateant, multis non utamur, multæ prorsus intereant. Quid uerò mirum si ulcera quædam, quæ alioqui fortè curarentur, non sanamus, quum pauca admodum emplastrâ, præsertim ex metallicis composita, quibus ueteres summa cum hominum utilitate, et maxima sua laude usi sunt, integra cõficere possumus. Quæ sanè præcipua fuit causa, quam ob rem me ad loca, quæ metallicis abundarent, contulerim. Quantum uerò ibi consequutus sim, alijs iudicandum relinquo, Studium certe mihi non defuisse complures testes esse possunt, in primis Bartholomæus Bacchus, & Laurentius Bermanus uiri non minus literarum, quàm rei metallicæ periti. Quos etiam præter alios sæpius interrogando, antequam metalla cognoscerem, defatigauit. Cum autem mihi tum à mœdendi officio, tum à grauioribus studijs in-

dijs interdum uacare liceat, ob multas causas uisum
 est sermonem, quem accepi doctissimos uiros de metal-
 lis nuper habuisse, exponere. Primum ut futuri ope-
 ris, quod de iisdem, literis consignauit, gustum quenda-
 dam studiosis darem. Deinde ut nostræ ætatis homi-
 nes, ut ipse nihil egregij fecisse uidear, ad res diligen-
 tius inquirendas instigarem. Quæ nisi ipsæ, utpote
 quibus uires insunt, nobis notæ fuerint, absq; ullo fru-
 ctu uerba sermone terimus. Postremò ut quæ in Ger-
 mania nostra, ueteribus, quod sciam, incognita, in me-
 tallis reperiuntur, ea pro uiribus in lucem proferre.
 Si enim Græci, gens doctissima omnium, non sua so-
 lum, sed etiam externa, memoriæ tradiderunt, turpe
 nobis sit res nostras per socordiam & ignauiam no-
 stram etiam nunc tenebris obrutas esse & luce sua ca-
 rere. Tribuimus uerò Bermanno metallici personam.
 Nam huius artis peritissimus est, quippe qui miles o-
 lim multas regiones peragrauit, in quibus res metalli-
 cas, non secus ac Dioscorides herbas, dum sub signis
 Romanis militaret, obseruauit. Cum quo disputant
 duo doctissimi & clarissimi medici, Nicolaus Ancon,
 & Ioannes Næuius. Quorum alter in medicina, quam
 nos docent Arabas secuti, non indiligenter uersatus
 est, & doctus præterea ex disciplina peripateticor-
 rum. Næuius autem, tum literis Latinis & Græcis,
 tum maximè ueteri illa medicina eruditus. Cuius uiri
 nobile ingenium & studium singulare cum in Italia
 unà operam daremus medicis mihi planè sunt perspe-
 cta. Itaque hi cum in foro uallis nostræ starent, &
 Ancon Bermannum accedere uideret, ita exorsus est.
 AN. Bermannum, ni fallor, uideo hominem doctum
 & ue-

Et ueterem amicum. NAE. Quibus studijs deditus est? AN. In primis disciplinis: numerat, metitur, canit, cursus astrorum tenet. NAE. Quid audio? AN. Rei etiam metallicæ intelligentia præstat. NAE. Sed ingreditur ueluti miles. AN. Recte, diu enim, ut plerique nostri solent, meruit stipendia in bello. Tace, salutabo ipsum. Salue Bermanne. BER. Saluisitis, quid est cur tot medicos conspicio? estne aliquis ægrotus? AN. Fuit. BER. Infelix uerbum apud poetam, Fui mus Troës, fuit Ilium. Sed quis, obsecro, fuit tandem? AN. Dicam non sine magno dolore. Henricus Slico, qui secundum Stephanum fratrem, quem fortiter pugnando contra Turcas, unà cum Ludouico Pannoniæ rege ab hinc ferè biennio perijsse nosti, et Christophorum qui Romæ inter imperatoris milites peste deceßit, decus fuit totius familiæ. BER. Misera prorsus mortalium conditio, qui nuper apud Pannonas forti et inuicto animo cum hoste cominus in acie pugnavit, iam domi inter suos à morbo deuictus cadit. Virum certe tibi amicissimum amisisti. AN. Vera dicis, et quoties in eius memoriam incurro, toties uim lacrymarum profundo, non tam quòd bene uoluerit mihi et tali amico orbatu sim, quamuis et hoc me non parum moueat, quàm quòd à suis omnibus repentino abreptus sit. NAE. Pius quidem dolor iste quo afficite uideo, et iustæ lacrymæ, quas ob clarissimi uiri mortem effundis. Sed quia ea ratione natura nos omnes coagmentauit, ut rursus possit dissoluere, eo æquiore animo mors toleranda erit, quocumque tandem cursu ætatis homini acciderit, quòd eam aliquando accidere omnino necesse fuit. BER. Recte Næuius di-

uius di-

uius dicit: tu uerò tene lacrymas, quibus nihil pro fieri potest, & quæ philosophum satis non decent: ut uerò id facilius fiat de alijs colloquemur. Sed quorsum it Colomannus? AN. Ad metallicos qui eum apud amicum quendam expectant, forte symbola daturus, uel partes fodinarum emturus. BER. Amare ne & ipse fodinas cæpit? AN. Maximè, multis enim iam annis in eorum numero est, de quibus Demetrius Phalereus uerissimè mihi uidetur scripsisse. Quæ receperunt, non ceperunt: quæ uerò habuerunt, abiecerunt. BER. Non intelligo ænigma. AN. Non? metallici quos eruunt lapides, eos, quia nullum utilitatis fructum præbent, non accipiunt, sed proijciunt. quas uerò habent pecunias, eas, quia impendunt in fossiles & structuras subterraneas, quodammodo abijciunt. BER. Ne dicas uerissimè hæc de metallicis scripta. nam etsi de nonnullis dici possint, qui sua in fodinas nihil unquam recepturi conferunt: non pauci tamen contra reperiuntur qui minimis impensis ad maximas pecunias ueniunt. Nonne hominum memoria Moncero ad ducenta milia aureorum fodinæ dederunt? nonne totidem fere Romano? Atque, ut omittam Polneros, Federanglios, Ippouios, Tomefernos, Phloccios & alios complures, quos omnes cum nihil, aut parum ad modum haberent, fodinæ beatos fecerunt, Georgiū Storcium nosti? AN. Noui medicum egregie doctum, nec non metallicæ artis gnarum. BER. Is est que m dicere uolebam: pater ipsius multa milia nummum in fodinis argentarijs consequutus est. AN. Audiui. BER. Atque huius filiam, illius sororem Colomanus uxorem habuit: qua ex re splendidæ illius fortunæ particeps

particeps factus est. AN. Non mirum ergo si ipse fodinas amat: ego adamarem si tantas mihi diuitias largirentur, quantas uel ipsi Storcio olim Annebergum, uel nuper hîc Suicero, homini Rhenano, uena cui Stella nomen est. NAE. Cedo quot milia argenteorum nummum, qui hîc cuduntur, quorumque singuli aureum Rhenanum ualent, accepit? AN. Certius Bermannus dicet. BER. Plus quadraginta. NAE. Quid autem uena, argenti feraxne adhuc est? BER. Maximè. NAE. Vbi nam ea est? BER. Non longe hinc in superiori montis huius planicie. NAE. Rogo te quàm maximè Ancon hunc ores ut nobiscum ascendant, & uenam, quæ tantam uim diuitiarum effundit, nobis monstret. AN. Bermanne, si tibi per negocia licet, per amicitiam nostram te etiam atq; etiam oro, ut cum mei, qui & ipse uidere percipio, tum præsertim Næuij gratia id facias: hac enim ratione nouam illius amicitiam conciliare tibi licebit, & ueterem nostram confirmare. BER. Quamuis negocia multa et magna mihi sint, his tamen omnibus prætermisissis uestræ moræ geram uoluntati. AN. Quia id ipsum quod uolumus à te impetramus, nullam moram interponendam puto, quin statim ad uenæ istius fodinas ascendamus. BER. Ascendamus: ab omni enim mora temporis breuitate excludimur, inclinato iam in postmeridianum tempus die: certe nisi dies hoc anni tempore esset apud nos longior, nihil efficere nos credere posse. NAE. Festinandum igitur nobis puto. BER. Hos montes qui cingunt Boëmiam, nisi memoria me fallit, Sudetas appellat Ptolemæus. NAE. Haud te fallit, opinor. Boëmia enim ipsa undiq; montibus syluestribus se-

bus septa & uallata est: quorum altiores qui partim eam circundant, partim longe in eius interiora pertinent, ac regionem ipsam ferè interfecant: partim extra eam etiam meridiem uersus sed longius & occidentem excurrunt, Sudetas appellari tecum sentio. BER. Itaq; hi cum reliquorum metallorum omnium, tum maximè argenti feraces sunt. Fodinas enim eius generis metalli celeberrimas quasque in ipsis esse constat. Atq; adeo Fribergum in pede penè istorum montium, qua parte ad Misenam spectant, situm est. Annebergum item & Gairum, quæ inter Fribergum & uallem sunt interiecta. Snebergum uerò ad Muldam flumen, ubi ijdem in occidentem uergunt. Atq; in metallicos omnes, qui ea loca incolunt, antiqua & nobilis ducum Saxonicæ familia dominatur. Vallis autem hæc intra ipsos montes est, & in eisdem uersus Morauiam, Iгла & Cottenbergum: uersus Silesiam Reichensteinum, Aldebergum, Cuperbergum, Goldebergum. Hactenus loca quæ argenti metallis abundant, uno atq; altero excepto, recensui. Iam in iisdem montibus sunt non pauca plumbi candidi fodinæ, è quibus olim multum floruerunt Aldebergum, Irberesdorfum & Graupum: nunc floret Schlacchebaldum, quod à nostra ualle non amplius duodecim milia passuum abest. Totidem ferè Pleistadium, in quo loco plumbum nigrum effoditur, unde & nomen reperit. Fodinæ autem ferrariæ innumeræ, quas præterire mihi uisum est. At æris metallis & plumbi nigri Melibocus mons magis abundat, in quo sunt Eislebe, Manisfeldum, Hostede, in quibus multum æris conficitur. Est in eodem Goselaria, ubi tantum Galenæ & P) =
ritarum

ritarum ex quibus plumbum nigrum excoquitur, in-
 uenitur, ut mons quidam ferè nihil nisi Galena & py-
 ritæ esse uideatur. Argenti uerò uiui magna admodū
 copia reperitur Schonbachij, quod ipsum quoque in
 Boëmicis montibus situm est. NAE. Cornelius Taci-
 tus qui de Germania quàm potuit homo Latinus id
 temporis diligentissimè scripsit, ita ait: Argentum et
 aurum propitij an irati dij negauerint dubito. Ex qui-
 bus uerbis perspicuè intelligi potest, nullas eorundem
 metallorum fodinas olim in Germania extitisse. Adie-
 cit tamen id quod uirum prudentem de re incerta &
 dubia dicere decuit. Nec tamen affirmauerim nullam
 Germaniæ uenam argentum aurumue gignere, quis
 enim scrutatus est? BER. At hodie plurimi scrutan-
 tur & reuera inueniunt Germaniam præ cæteris re-
 gionibus metallis abundare. AN. Nota res est. Sed
 potesne dicere quando primum fodinæ apud nostros
 cæperint? BER. Dicam ea quæ scio. Ferrariæ fo-
 dinæ omnium primæ fuerunt, quas coluere Gothini,
 qui Gallica lingua usi sunt, ut idem Tacitus scribit.
 NAE. Recte dicis, nam de uetustioribus nihil scri-
 ptum est: nisi fortè uerum fuit quod Plinij tempore,
 ferebatur æris fodinas in Germania repertas. BER.
 Post Ferrarias Goselariæ fuerūt plumbi nigri, quæ,
 etsi nobis incertum est, quo anno cæperint, tamen sub
 Othone magno imperatore, ut annales loquuntur,
 primum fodiebantur, id est, annos circiter ducentos
 & uiginti ante Fribergum, quod est in Misena, cuius
 fodinæ celeberrimæ anno ab hinc tricentesimo se-
 ptuagesimo tertio casu quodam coli cæperunt. Cum
 autem argento maximè abundarent, & ob eam is
 psam

psam caussam plures undiq, qui rei metallicæ operam darent, congregarentur, quasi coloniæ quædam ad loca uicina, licet non iisdem temporibus, deductæ sunt, è quibus nobiliores & quæ hodie etiã florent Irberesdorfum, Gairum, Aldebergum. Trapenauriũ uerò & Mocchenbergum uetustas obliuione fermè obruit. Sed & Igla ipsa Fribergum subsecuta est, quantum ex legibus potest colligi, quas ab illis se sumsisse apertè fatentur. Post Iglam Cottenbergum fodi cœpit. Snebergum autem abhinc annos duo de sexaginta. Annebergum septem & triginta. Nuper uerò hæc uallis nostra non minus reliquis argento abundans, & uiris metallicis referta, à quibus profeminati quasi sunt hi qui fodiunt Pleistadium, Cinstadium, Bisetalum. AN. Pergrata hæc temporum notatio fuit: uerum nimium festinamus, subsistamus parum atq; despiciamus ipsam uallem. NAE. Deum immortalem quot & quanta ædificia, quæ tum uallem tegunt, tũ ita montibus ex utraque ipsius parte hærent, ut alterum alteri incumbere uideatur: aliquam ex magnis urbibus nostris Erphurdium puto uel Pragam pene uidere mihi uideor, aut quantas Italia habet Bononiam & Patauium: & audio, quod magis mirum, per paucos esse annos ex quo fodinæ hinc cultæ sunt. BER. Annus est duodecimus cum una modo casa esset iuxta ueterem puteum ferè collapsum: per id temporis in Thermis Caroli quarti imperatoris erant Alexander comes Leisnicius uir strenuus & qui perseuere Turcis terrori fuit, Wolfgangus Schonbergius Baro non minus prudentia quàm genere & diuicijs clarus, Stephanus Slico qui in bello contra Turcas infeliciter

liciter gesto, ut scitis, fortiter occumbere potiusquã turpiter fugere maluit, & præter hos è Tomisernis quidam, qui fati ita uolentibus consilium de ueteri puteo instaurando ineunt, quod ipsum cum collatis pecunijs, agere cœpissent, non longo tempore post fossores uenam argenti diuitem inueniunt: ea res uicinos commouet, maxima undiq; confluit turba metallicorum, quorum pars uirgula diuina uenas quærit, pars coniectura quadam artificiosa, atq; fossas agunt: uix puteus quibusdam in locis fodi cœptus est, cum sub summo quasi cespite argentum inueniunt: ut in Turcarum monte, quem è regione conspiciatis, euenit: & in altera parte huius montis, quem à Scotis nostri appellarunt: quod sanè multò etiam plures huc traxit, ut sumus omnes ferè homines pecuniarum auidi, & paruis sumtibus ac labore quàm minimo diuites fieri cupimus: qua de re tot domus extructæ, tot putei effossi, tot cuniculi in montes sunt acti. N. A. E. Mira narras. BER. Quos nunc montes arboribus spoliatos cernitis, in his densissima silua erat: & ualles quas iam tot milia hominum habitant, latibula erant ferarum. A. N. Vt modo unum è montibus Turcicum, alterum Scoticum nominabas, ita ne & reliquis sua sunt nomina? BER. Maximè qui est è regione huius, qui que in longum sine interiecta ualle in meridiem protenditur, eum à Turcis, ut dixi, appellant: qui uerò præ cæteris omnibus in altum erigitur, ob id Turricum nominant. Huic qui subest medius, ut est, uocatur: quem autem ultimum ex eodem latere uidetis Solaris, quod ad solem orientem spectat, dicitur: atq; hi omnes unius lateris montes respectu uallis orientem uersus

uersus siti sunt. Alterius uerò, is quem primum cernitis ex Nicolao quodam, proximus ex cuneo nomen dicit. Tertius ordine est Carbonarius. Quartus, in quo nunc stamus, à Scotis nomen accepit: eum sequitur qui à sacerdotibus dictus in superiorem & inferiorem diuiditur. AN. Vnde hæc nomina montibus? Fueruntne hinc Turcæ? BER. Diuinum numen prohibeat, ut Turca in mediam magnæ Germaniæ regionem penetret, quo Romanus qui toti ferè orienti & occidenti imperabat, tot cruentis bellis non potuit peruenire. Sed sic uulgus metallicorum nominat montes ut unum ab altero possit distinguere. Pergamus nunc uix enim medium montis superauimus. NAE. Præcedas. Sequimur. AN. Nimiū festinamus. BER. Credo te diuitem factum quod progrediaris tam tarde. AN. Quid ita uerò? BER. Quia nuper quidam, cuius nomen, ne quempiam lædere uelle uidear, taceo, antequam diues fieret, & in summa adhuc egestate esset, quotidie bis aut ter nihil questus hunc montem ascendere solebat, ut uerò melior fortuna aspirare cœpit, mox de difficultate anhelitus conqueritur, & auram ait esse grauem, se ultra in ualle commorari non posse. AN. Quid narras? itane diuitiæ mutant mores? BER. Quid alijs contingat nescio, sic certe istum uidimus mutatum. NAE. Vulgi quidem mores hoc modo mutari solent, optimorum autem uirorum minimè: quorum animus rebus secundis non effertur: aduersis non deijcitur, sed semper idem est manetq; constanter. AN. Aër satis serenus & gratus est in ualle hoc anni tempore, qualis uerò in autumno & hyeme sit ignoro. BER. Solebant quidem his po-

tiffimum temporibus, quæ modo dixisti, esse nebulæ
 tantæ & tam crassæ ut uallem totam obtegerent, et
 aspectum etiam solis interdum nobis adimerent, & iu-
 re quispiam tum dicere potuisset nos nõ aliter ac Cim-
 merios in tenebris uersari: nunc uerò tum siluis præci-
 sis, tum multis cuniculis, per quos riuuli aquarum ef-
 fluunt, in montes actis, cessant nebulæ, utpote monti-
 bus aridioribus factis & aura liberiori reddita: atque
 ita etiam uallis nostra caligine ultra nec circumfundit-
 tur nec occultatur. Sed de his satis, iam enim prope
 uenam, quam uidere uultis, sumus. Vena etiam, quæ
 nunc gradimur, subest, quæ transversa Stellæ incur-
 rit. NAE. Est ne ipsi nomen? BER. Est. Heteres-
 spergiam nominant. NAE. Vnde id reperit? BER.
 Ex inuentore. NAE. Quid audio? Venæ & Putei
 ut olim apud Hispanos ex inuentoribus nomina duxe-
 runt? Si enim rectè memini Plinius scriptum reliquit.
 Mirum adhuc per Hispanias ab Hannibale olim in-
 choatos puteos durare sua ab inuentoribus nomina
 habentes, ex quibus Bebelo appellatur. BER. Non-
 nulli ex alijs rebus nomina inuenerunt, prout inuento-
 ri placuit. proxime enim fodinæ sunt, quarum alia
 Cæsar Germanicus nominatur, alia asinus aureus, al-
 lia ursus. Vides terminum hunc? NAE. Lapidem ui-
 deo terræ infixum. BER. Rectè. Bacchus uocatur
 hæc fodina. NAE. Quid Bacchus agit in his mon-
 tibus ubi uix crescunt pruna siluestria? BER. Est,
 ut dicis, sed hic inueniuntur totæ & tantæ massæ ara-
 genteæ, ut si cui fortuna bene uelit, ipsi uina, uel è
 Creta usq; allata, defutura non sint. Suum autem no-
 men fodinæ dedit Bartholomeus Bacchus, uir omnis
 antiquis

antiquitatis & eruditionis amantiſſimus, noſti hominem? NAE. Noui. Abſtemium non Bacchum dici oportebat: nam paulum uini bibit. BER. At partes in hac ipſa fodina nonnullis donauit qui hilares eſſe ſolent, è quibus unum tibi nominabo Eobanum Heſſum poëtarum omnium, quos haſtenus Germania habuit, in elegia, mea ſententia, facile principem. NAE. In eodem genere carminis ipſum non longè ſequitur Iacobus Mycillus iuuenis optimo ingenio & ſtagnanti ſtudio. Sed Eobanus dignus profectò eſſet fortuna Suiceri, quàm uellem Heteroſpergiam uenam argenti tam ſeracem eſſe quàm Stella eſt. BER. Eſt ſanè, nam & ipſa in monte Turcico, ubi aliud nomen habet, ingentes theſauros effudit, neq; exiguos in pede huius montis: ſed hoc in loco nec profundi ſatis ſunt putei, nec cuniculi huc acti, quam ob rem hîc etiam aliquid argenti nos effodere poſſe ſperamus. NAE. Si ſpe quicquam efficeretur, equidem unà cum Eobano ſperarem, tam amo uirũ, cum quo mihi olim Erphurdi magna familiaritas interceſſit. BER. Sperandum omnino eſt, ſiquidem præter ſpem noſtris interdum nihil eſt, puteis ad centum uſque orgyas effoſis, & quemadmodum rectè dictum eſt, Spes alit agricolas, ita eadem ſola perſæpe metallicos in intima terræ uiſcera & Plutonis regna ducit. AN. Ego ſpem precio non emo. BER. Quid ita? AN. Quia multum in fodinas ſumtum facere oportet, quod ſi iam ſpes feſclerit, meritò me deridendum putarem, qui ad incertũ caſum certas pecunias impenderim, & temere me fortunæ commiſerim. BER. Nimia iſta tua prouidentia obſtabit, quo minus unquam uel bonus metallicus uel

diues, quò peripatetico aspirare liceret, *fiat*. Atque hac certe ratione neq; agricola sereret, quia timenda sit calamitas, neq; mercator nauigaret, quia naufragium pertimescendum, neque quisquam in militiam iret, quia incertus sit belli exitus, sed bene sperant omnes & prospere eis res sæpius procedit, nemo uerò animo qui abiecto & timido fuit unquam rem fecit, aut etiam faciet. Sed deflectamus ad sinistram & ad puteum, cui Constantinus nomen est, accedamus. NAE. Quod tu modo puteum, Vitruuius specum appellat. BER. Ita est, atq; cum eo Germanicum nostrum uidetur conuenire, uoce deducta à uerbo, quod licet utriq; nationi diuersum sit, idem tamen significat. Est autem Constantinus demensum quintum uenæ Stellæ. NAE. Auspicatum sanè & imperatorium nomen puteus hic habet: largietur, ut decet imperatorem, regia prorsus munera. BER. Speramus, & nuper cæperat, atq; uno & altero die quinquaginta pondo argenti effodicbantur, interea nihil uidimus, desideramus in eo constantiam. AN. Quasi uerò non sperandum uobis esset. Sperate cum iterum argentum eruetur, tum fortè constantior erit. BER. Tunc etiam ubi res cum nomine congruet, uerè Constantinus appellabitur, atq; adeo si abundè argentum largietur, magnus. NAE. Quid hìc uideo? BER. Machinam uides tractoriam, quam duo iuuenes robusti in orbem torquent, & modulis, quicquid è uena excisum est extrahunt. NAE. Labor non exiguus uidetur esse. BER. Omnium maximus: à summo mane usq; ad uesperam carris, id quod extraxerunt, euehentes, ad eundem laborem, tanquam Sisyphus ad saxum,

xum, redeunt. NAE. Ancon noster si duos menses
 machinam uolueret, non in Crassorum familia, ut
 nunc, censeretur, sed Macer futurus esset. AN. Inimicis ista precanda, siue malis Stoicis, qui suam tolerantiam prædicant, haudquaquam Peripateticis aut Epicureis quibus ornatior & delicatior uita placet.
 BER. Hoc loci nihil iam egregij uidebitis, eamus ad eiusdem uenæ puteos argenti feraces. NAE. Quã picturam occidentem uersus in tabula, foribus casæ cuiusdam affixa, conspicio? hominis bifrontis imago ne est? BER. Ianus est. NAE. Ianus? BER. Ille ipse, quem antiquitas iccirco, ut scitis, bifrontem finxit quod & præterita sciuerit & futura præuideat. NAE. Quid puteus cõne nomine appellatur? BER. Sic nomen ipsi posuit Bacchus noster. NAE. Illène deos eligit quorum in tutela fodinas suas esse uult? BER. Quin potius altero uocabulo, nempe Bacchi, ad nomen suum, ut ante quoque dixi, alludit. Hoc metallicos quosdam monet, ut quemadmodum Ianus olim erat, ita & ipsi sint prouidi, ne omnibus pecunijs exhaustis, in extrema tandem egestate uiuant. NAE. Ianus qui bifrons est minimè fallit, ut nec ipse falli potest. BER. Quid futurum sit fortè Ianus prouidere, aut Lynceus qui omnium acutissimè uidisse traditur, cernere potuisset. Nos, quibus tanta prouidentia & acies oculorum negata sunt, nescimus. Speramus tamen indicijs quibusdam adducti. AN. Quid ais? sîntne uobis indicia? BER. Maximè. AN. Sint sane, ut dicis, at incerta prorsus & dubia sint necesse est. Qui enim scire potestis quamdiu ea ipsa firma erunt? aut si diu etiam erunt firma, argentum certe

subesse? mihi quidem nullo modo uidetur id fieri posse: quæ enim acies humani ingenij aut tanta est? aut esse possit? ut in intima terræ penetret, atq; quid ibi reconditum sit inspiciat? Certe si quid fodiendo efficitis, illud ipsum uos assiduitate, aut beneficio fortunæ potiusquam arte aliqua consequi credo. BER. Siue arte, quæ, ut quidem ego sentio, hic non omnino nulla est: siue fortuna, ut tu uis, quippiam assequimur, non referre puto: id modo assequamur, quod tam uehementer optamus, ob quod tot molestias & erumnas solemus perferre, cuius deniq; gratia & dies & noctes tantopere laboramus. NAE. Ne nunc in hunc latum disputationis campum ingredimini, cū plus uacui temporis habebimus, de his nobis differendum erit, & quidem accuratius. Certe & hæc uena per transuersum Stellam secat. BER. Ita est. NAE. Quo nomine appellatur? BER. Triadis. AN. Auspicato sane, ternarius enim numerus continet initium, medium, & finem, quibus omnia transiguntur. NAE. Quia hic omnium perfectissimus est, non erit uena sine argento. BER. Satis uberes fructus in monte tulit, qui à Turcis nomen inuenit, nec multò minores in radice huius montis: quid uerò in hac ueluti planicie datura sit, tempus, quod omnia aperit, ostendet. NAE. Nouam figuram domus conspicio. Pyramis aliqua mihi uidetur esse. AN. Mihi uerò ad exemplum etiam Panthei Romani facta. BER. Perbelle, siquidem in ea Plutus habitat omnium deorum potentissimus. AEdificium enim hoc super puteum, qui tantas diuitias cum multis qui uitam in egestate debebant, tum Suicero largitur, exstructum est. NAE.

Quid?

Quid? Plutus tandem respexit indigentes? Chremylus ne aliquis illum ad Aesculapium duxit, ut ipsi sensus oculorum restitueretur? BER. Minimè. Sed metallici, qui multum & diu intra terram, quò se abdere solet, eum quærunt, cum uerò inuentus fuerit, sub dium protrahunt: quod ubi fit maxima undiq; hominum multitudo eius uisendi gratia accurrit, atque ipsum magna cum lætitia & ingenti plausu excipiunt. NAE. Non minori credo quàm Veneti suas naues, mercibus oneratas, cum eas uel ex Beryto, uel ex Alexandria redire ex altissima turri prospiciunt. BER. Ducunt uerò ipsum non ad Aesculapij, sed ad officinas metallicas ut suam lucem & nitorem recipiat: quam ob rem eos beatos facere solet. NAE. Læta hæc sunt, his potissimum quibus ea felicitas contingit. Sed cur ab alijs fodinarum casis hæc differt? BER. Intelliges, ingrediamur. NAE. Deum immortalem quantam machinam uideo, estne pro expugnãdis urbibus, ut olim aries & testudo, facta? BER. Pro expugnanda uena hac, quæ suppeditat nobis copiam argenti, fabricatam uides, est autem etiam ipsa tractoria. NAE. Quid agunt hîc equi? BER. In orbem ducunt eam. NAE. Magna facilitate. quàm uellem nunc Stratonis Lampsaceni librum, quem de machinis metallicis scripsit, extare. BER. Vellem & ego plurimum, de machinis enim, quibus pondera leuantur, præter Vitruuij quædam, ferè nihil superesse scio. NAE. In Stratone crederem huius & similibus descriptionem artificiosam inueniri posse. BER. Fortè inueniretur. multæ tamen machinæ, si quid ego sentio, à nostris hominibus inuētæ sunt, quæ

ueteres illas non parū artificio uincunt, aut multum ab eis differunt. NAE. De re quam ignoro non contenderim tecum. BER. Equidem quod de machinis apud Græcos autores fuit, à Vitruuio transcriptum puto: quod si iam nostra cum illis confères, tum quid intersit iudicare poteris. Puteorum certe altitudo necessitate quadam nostros adegit ut tot & tanta instrumenta tractoria excogitarent. Sunt autem longè maiora & artificiosiora profunde admodum in ipsis puteis cum Gairi, quæ patria mea est, tum præsertim Suebergi, ubi puteus fodinæ, ex quo tanti thesauri, nostra ferè memoria, effossi sunt, ducentarum fermè orgyarum altitudine est: quare eiusmodi machinis opus fuit. NAE. Quam puteorum altitudinem narras, atque etiam restant adhuc inferi? BER. Imò Cottenbergi putei sunt plusquam quingentas orgyas alti. NAE. Et nondum aulam Plutonis metallici expugnarunt? AN. Profectò si uera esset opinio Pythagoreorum, qui terram non in medio ut centrum statuunt, sed circulum, qui circa medium uoluitur, iam dudum ille ipse in tanta puteorum altitudine perfossus, iter metallicis ad eos qui aduersi nobis stare dicuntur, aperuisset. NAE. Xenophanes Colophonius & Empedocles qui immensam & infinitam terræ altitudinem decreuerunt, hoc argumento, tanquàm sensuum iudicio, nixi aduersarios suos fortiter oppugnassent. Sed multum fortè aquæ habent tam alti putei. BER. Quidam planè sunt aridi: quidam adeo multum aquæ continent, ut Thales Milesius hinc terram aquæ, ut ligna solent, innatare probare posset. NAE. Fortassis in his uel ad Styga, uel ad Cocytum,

uel

uel ad aliquem alium inferorum fluuium à uestris
 peruentum est. BER. Utut iocamur genus certè dæ
 monum in fodinis nonnullis uersari compertum est:
 quorum quidam nihil damni metallicis inferunt, sed in
 puteis uagantur, ac laboribus cum nihil agant uiden-
 tur se exercere: nunc cauando uenam, nunc ingeren-
 do in modulos id quod effossum est, nunc machinam
 uersando tractoriam, nunc irritando operarios, idq;
 potissimum faciunt in his specubus è quibus multum
 argenti effoditur, uel magna eius inueniendi spes est.
 Alij uerò noxij admodum sunt, ut ille qui ante aliquot
 annos Annebergi fodinam infestam habebat, ut cui
 nomen Corona Rosacea, metallicos duodecim, quæ
 res multis nota est, necarit, ac ea de re fodina, quan-
 tumuis argento diues esset, relicta fuit. AN. Eius ge-
 neris dæmonum, quod in metallis esse solet, inter reli-
 qua, sex enim numerat, Psellus mentionem fecit, at que
 id ipsum, ni fallor, cæteris peius, ut quod crassiori ma-
 teria amictum sit, esse dicit. BER. Sunt inter eos
 nonnulli, ut dixi, ita prauis, ut metallici eos non secus
 ac pestem quandam præsentissimam auersentur &
 fugiant: alij contrà mitiores, quos frequentes adesse
 & laborem eorum sæpius audiri non modo non ægre
 ferunt & dolent, sed etiam exoptant & pro omine
 bono ducunt. Sed mittamus dæmones, tot & tantis
 machinis opus fuit ut extraheretur aqua & id quod
 effoderent. NAE. Digna profectò essent hæc &
 eiusmodi alia instrumenta ut posteritati traderentur.
 BER. Digna planè, & arbitror breui futurū. NAE.
 Magnus modulus hic est. BER. Eum minores octo
 uix explere queunt: itaq; hac machina die uno tantū
 uel

Noxij dæ-
 mones in
 fodinis.

uel terræ uel lapidis è uena excisi extrahitur, quantum altera octo integris diebus. AN. Funis quoque ductarius cuius rudenti æquandus est. NAE. Videamus ea quæ extracta sunt. BER. Melius extra cassam in tumulo è fodina egesto à uobis uideri poterūt. Primo nanq; argenti materiam conspiciemus: narrauit enim mihi præses fodinæ in altero modulo, qui mox extrahetur quædam inesse quæ multum argenti in se contineant. NAE. Non mihi displicet. AN. Nec mihi. BER. Statim fiet: siquidem puteus non multum profundus est, non enim ultra sexaginta orgyis, quod si ad centum eo modo quo cæpit argentum fuderit, regias diuitias largietur. NAE. Dies posteriori quid fiet indicabunt. BER. Venæ certe extensio, caput, fibræ magnum quiddam pollicentur, sed modulus iam extractus est, & aluei quidam in eum impositi quos præses fodinæ & alij accipiunt, ut eos in domicilium, quod hîc proximum est, ferant, quam ob rem sequamur. NAE. Probe dicis, eiusmodi enim materiæ uidendæ gratia tecum ascendimus. BER. Ingremini. NAE. Quot modulus & alueos uideo. BER. In his omnibus argenti materia est, atque hîc primum uides Galenam siue plumbagem. NAE. Estne hæc plumbago, quam Plinius $\mu\omicron\lambda\upsilon\sigma\delta\alpha\iota\nu\alpha\pi$ etiam uocat? BER. Ita sentio. sed sic defendo hanc sententiam, ut si quis claris & euidentibus argumentis aliter se rem habere probauerit, non inuitus de ea discedam. NAE. Probe dicis, & eo animo maxime quenq; esse oportet, qui uerum inuenire sine pertinacia & contentione uelit. Sed, obsecro, dic nobis quibus indicijs persuasus Galenam id esse putas? BER.

Quæ

Quæ nunc mihi homini metallico succurrunt, ea dicam, neq; dubito quin à philosophis & medicis longe & plura & accurata magis dici possint, modo tantum otij sibi sumant, ut in hanc rem animos parum intendant: nam multa consideratione opus ipsis non est. ita que Galena uena tum solius plumbi, tum communis argenti & plumbi uocatur: id quod ex uerbis Plinij, quæ ita habent, intelligitur. Loquitur autem de terra in qua inest argentum. Excoqui non potest nisi cum plumbo nigro aut cum uena plumbi. Galenam uocant, quæ iuxta argenti uenas plerumq; reperitur. Libro uero sequenti ita scribit. Εστ & μολύβδακινα, quam alibi Galenam uocauimus, plumbi & argenti uena communis. NAE. Satis ex his uerbis Plinij Galenam uenam esse uel plumbi tantum uel plumbi & argenti simul intelligitur. BER. Iam constat plumbum, de nigro loquor, ex hac una materia, quam cernitis, & pyrite ac alio quodam genere non ita fecundo huius metalli, excoqui posse: modo solum, quale ferè est Villacense, modo uariè mixtum cum argento, ita ut eiusmodi plumbi talentum nunc libram argenti, nunc mediam: interdum etiam minus contineat. Aliud præterea genus Galenæ est, huic, quod iam uobis ostendi, colore nihil dissimile, sed prorsus sterile ut totum uis ignium consumat. Hæc prima mea coniectura est, quod si quis ex alijs quibusdam quam ex his ipsis, de quibus modo dixi, plumbum nigrum excoqui unquam aut uidit aut audiuit, dicat & minimè grauius feram rem in dubium uocari. NAE. Non coniectura est; meo iudicio, sed argumentum satis firmum, si tu, qui tot regiones peragrasti ex nullo alio genere plumbum

plumbum nigrum confici uidisti. BER. Equidem non uidi, quid alij uiderint nescio. Altera coniectura leuis admodum est, fateor. Galena siue Hispanicum, siue alterius gentis uocabulum sit, nihil moror: nam nostrum non esse hinc perspicuum puto, quod serius metallalla fodi cœpisse in Germania constet: id certè nostrum imitati, eandem rem similiter, ultimis tantum modo literis mutatis, appellarunt. AN. Hæc coniectura sua uis satis firma esse non uidetur, priori uerò iuncta eam non parum confirmat. NAE. Marcellus Virgilius, qui post Hermolaum Barbarum Venetum & Ioannem Ruellium Suesbionensem, uiros doctissimos, Dioscoridem interpretandum sibi sumpsit, utriusque linguæ, mea sententia, non fuit imperitus, sed in harum rerum cognitione penè rudis. Is mihi semper uisus est errasse, cum scribit in annotationibus suis se credere Galenam à Galecia Hispaniæ dictam. AN. Quid ita? NAE. Quia Plinius hac parte mihi grauis simus autor, negat in Galecia plumbū nigrum, quod ex Galena constat, fieri: ait enim, Non fit in Galecia nigrum, cum uicina Cantabria nigro tantum abundet. AN. At idem candidum tam in Galecia quàm Lusitania gigni scribit. BER. Verum id ipsum non ex Galena, sed ex lapillis nigris, quod ipse etiam indicat, conficitur. AN. Discedamus à Marcello qui metallalla nusquam se uidisse commemorat. BER. Recte, nam permultis erroribus, qui ex diuersis proferrî possent, nunc supersedendum est. Tertiam autem, si placet, coniecturam audite. AN. Maxime. BER. Colore plumbi, ut uidetis est, atq; ob id Græcis $\mu\omicron\sigma\lambda\upsilon\varsigma$, Latinis plumbagem dictā arbitror, nisi

nisi quis iccirco potius, quod ipsum etiam pro me facit, sic dictam uelit, quod ex ea plumbum fiat. Itaque hæc sunt quæ pro plumbagine dicere uolumus & possumus, quæ si uobis uidentur uera aut ad uerum quàm proximè accedere, habeo quod uolo, sin minus, non laboro: quin etiam uos adhortor ut contra hæc dicatis. NAE. Ferè mihi persuaseris, unus tantum restat scrupulus, qui me urget. BER. Quis tandem ille est? uidebo an eximi possit. NAE. Dioscorides Molybdænam suam fossilem, quæ ad Sebastiam & Corycum inueniebatur, flauam esse scribit & splendentē, at quam tu nunc nobis monstras splendet quidem, sed plumbea est, haud quaquam flaua. BER. Possẽm equidem respondere, me de Plinij Galena, quam ipse Molybdænam uocari scribit, dixisse, & sic nihil prorsus mea opinio labefactata esset, sed quia adhuc penderes animi, dicam quæ ego sentio: tibi deinde uel consentire uel dissentire liberum erit. A Dioscoride Galena hæc, quæ plumbi colore est, si quid ego iudico lapis $\mu\omicron\lambda\upsilon\beta\delta\omicron\epsilon\iota\delta\omicron\eta\epsilon$ quod plumbi specie sit appellatur, atq; is à Molybdæna natiua ipsius Dioscoridis magis colore quàm materia differt. NAE. Quid ita de lapide plumbario iudicas? fortè quod plumbi specie sit: at enim quæ specie & colore non differunt, non statim eiusdem etiam materiæ sunt: nõnne gemmas hodie ex uitro natiuis illis tam similes quidam fingunt, ut persæpe improuidis imponant? quas tamen lima & ignis peritis non gemmas, sed uis tra esse coarguunt. BER. Vera dicis, & profectò multa alia sunt quæ persæpe specie fallunt. Sed lapidem plumbarium materiam plumbi in se continere ex ipso

ipso Dioscoride perspicuum esse potest, qui easdem ui res ipsum habere scribit, quas habet tum plumbum lotum, tum recrementum plumbi, & eodem quo posterius modo lauari. NAE. Memini. Sed audi Ancon, credebam nos sermonem habituros cum metallico quodam, at cum philosopho & medico, ut uideo, disputamus. BER. Ego meritò rideor, qui me non intra septa mea, quod modestiæ erat, contineo, sed in istos uestris campos admodum latos & mihi planè incognitos egredior: ubi quid facilius est, quàm aberrare? uestrum igitur erit, me reducere in uiam. NAE. Minime rideris, neq; hæcenus, meo iudicio, erras, perge igitur. BER. Quod latini uenam, Græci modo terram, modo lapidem, ut audio, appellant: atq; ita mihi lapis plumbarius dictus esse uidetur, ut uena plumbaria dici solet. NAE. Venam, quemadmodum intelligo, materiam dicis ex qua metalla excoquuntur. BER. Recte accipis. NAE. Itaq; æris uenam Galenus liberum nobis reliquit uel terram uel lapidem nominare. Sic tu quoq; lapidem plumbarium, materiam ex qua plumbum fit, dictum putas. BER. Rem tenes. Plinius præterea, qui Dioscoridem fermè latinū fecisse dicitur, Galenæ, quam etiam molybdænam uocat, uoce contentus nihil scribit de lapide plumbario: quin etiam uester Galenus, ut mihi nuper quidam retulit, ait se unà cum multis alijs natiuam molybdænam lapidis specie, quemadmodum Cadmiam in montibus & riuis Cypri, proiectam uidisse in uia, quæ à Pergamo ad officinas metallicas ducit: nec seorsim lapidis plumbarij mentionem facit, fortè quia & ipse pro eisdem habuit, quia non materia, sed colore solū differunt.

differunt. NAE. Est ut dicis. BER. Postremò Galenus in libro qui de compositione medicamentorum per genera inscribitur, eo loco quo docet quid inter emplastra facta ex lithargyro aut molybdæna intersit, inter cætera, ut mihi ante paucos dies quidam è Græco interpretabatur, ait è cerussa & lithargyro alba, è molybdæna subfusca & quæ cineraceo colore sint confici, id quod experientia ita esse nuper didici, cum ex nostra Galena, non flaua illa, sed plumbea, aqua & oleo, ὄσφραξιον Græci, puto, appellant, emplastrum conficerem. Sed è molybdæna etiã, quæ opere fornacum fit, metallicam Plinius nominat, eiusdem quasi coloris emplastrum fieri comperi: hoc tamen interest, quod metallica igne liquescit dum in emplastrum coquitur, natiua uerò ut Cadmia lapides & harenæ etiam, non liquescit, etsi in puluerem tenuissimum fuerit redacta. NAE. Quid igitur Dioscoridi uisum est, qui scribit eam oleo incoctam iocinoris colore fieri. BER. Recte sensit, nam eum colorem cum oleo tantum coquitur, assumit. Sed Plinius hac parte, cum Dioscoridis uerba latine reddit, memoria mihi lapsus uidetur esse. Dioscorides enim facticiam, ipse natiuam ubi oleo coquitur, iocinoris colorem referre scribit. NAE. Idem mihi uidetur, nec mirum est in tanta rerum omnium congerie. BER. Candide iudicas. NAE. Multa nunc dixisti Bermanne, in quibus tibi assentiar necesse est, & quia sic esse apud Galenum & alios sciam, & quia nihil mihi iam occurrit quod obijciam. nondū tamen explicasti quæ esset fossilis illa flaua, & splendens Dioscoridis Molybdæna. BER. Singularis quædam memoria tibi est,

multa enim modo à me non ob aliud dicta sunt, quàm
 ut te longius ab eo quod quærebas abducerem, &
 ne, si quid dicerem de re non satis cognita, in scopu-
 lum aliquem, quod ualde timeo, impingerem. NAE.
 Iocaris, dic quæso si quid habes. BER. Extra ioc-
 cum nihil certi habeo, sed quia ita uis, dicam quæ mi-
 hi uidentur. NAE. Dicas modo. BER. Galenam
 quæ plumbi colore est, dixi à fossili illa Dioscoridis
 magis colore quàm materia differre. Iam consenta-
 neum est eidem materiæ differentes colores esse pos-
 se, diuersi enim uapores, è terræ uisceribus excitati,
 unam & eandem rem diuersis coloribus tingunt, &
 nos uidimus non unius coloris Galenam. Nam etsi fre-
 quentissimè est plumbei coloris resplendentis, inueni-
 tur tamen interdum nigra, interdum cærulea, inter-
 dum etiam iocinoris colore infecta, quas omnes post-
 quam cultello secare conatus fueris, non aliud quàm
 Galenam esse certo, tantum harum rerum omnino ru-
 dis non sis, cognosces. Quid igitur mirū flauam etiam
 inueniri? in calidis præsertim regionibus? quin apud
 nos non raro flauo colore obducta est, quæ & ipsa
 plumbum in se continet. NAE. Hanc crediderim
 Dioscoridis esse Molybdænam. BER. Fortè est.
 Flauum quoq; id quo conspersam esse Galenam solere
 iam dixi, seorsim reperitur in uenis satis copiosum,
 nonnunquam ita calore terræ temperatum, ut quum
 primum aspexeris metallicum quiddam in se contine-
 re dicas. Splendet etiā, maxime si diffindatur. NAE.
 Et tu adhuc dubitas hanc Dioscoridis esse? BER.
 Ego nihil temere affirmare uolo, uos per ocium dili-
 gentius inquirete. Sed audias rogo. NAE. Audio.
 BER.

BER. Si Ancon ita, ut tu cœpisti, me oppugnauerit, ego profectò saucius & defessus, abiectò clypeo, è prælio aufugiam. AN. Ne timeas. NAE. Ridicule, quasi uerò uerba eum iam in fugam possint uertere, quem olim fragor armorum non terruit. Quare si quid uelis Ancon interroga. AN. Nihil est quod interrogem, nam ego Arabes arbitror Molybdænam ignorasse, uel eandem Lithargyro putasse. Siquidem Serapio qui in ea gente cæteris omnibus qui de materia medica scripserunt, diligentior fuit, nihil seorsum de ipsa, ut de alijs solet, scribit. Sed cum de plumbo agit, constricturæ eius addi, Dioscoridem imitatus, solum dicit: nec alius locus quisquam, in quo eius mentio fiat, nunc mihi succurrit. BER. Neq; de fossili scripserunt? AN. Non quod ego sciam, nisi fortè in aliquius emplastri compositione eius mentionem fecissent. Sed cognoscis ne ipsam? BER. Opinor. AN. Si nobis eam quoq; indicares, quasi postliminio quodam iure à nobis in usum medicinæ reuocaretur. NAE. Veteres ipsa magis quàm fossili sunt usi. BER. Probe dicis, sed hîc indicari non potest. In officinis uerò, in quibus metalla excoquantur, commode à uobis uidebitur. AN. Perge igitur ad reliqua. BER. Pergam, en uobis pyriten. NAE. Pyrites de quo multa in Græcorum libris scripta sunt, apud uos est? BER. Opinor. Si tamen satis probabilibus indicijs hoc nomen rei quam ostendo, asserere uobis non uidebor, me ut pro uestra eruditione libere reprehendatis uolo. NAE. Nunc Ancon intelligis quantum timeat. Iubet ut ipsum reprehendamus, & faciemus si modo uerè possumus. Cauendum enim nobis maximè ne quid in-

consideratè unà statuentes à uero longius aberre-
 mus. AN. Bene mones. Nam qui falsum pro uero per-
 suadere conatur, plurimis multum obesse, sibi ipse pa-
 rum omnino aut nihil prodesse poterit. Qua de causa
 fa si quid contra te Bermanne dicturi sumus, rogo ne
 succenseas nobis. BER. Nisi experientia, id esse py-
 riten, quod dico constabit, ipse meum errorem coar-
 guam, tantum abest ut his qui à me dissentient, suc-
 censeam. NAE. Ille igitur pyrites est? BER. Ar-
 gentarius est. NAE. Argenteo quasi colore est.
 BER. Argentum quoq; ex eo excoqui potest. NAE.
 Quid audio? Argentum in se continet pyrites? Plinius
 quidem argenteo colore pyriten quendam esse dicit,
 sed ex eo argentum excoqui posse, neq; ipse, neq; ue-
 terum quisquam, quod ego sciam, memoriae tradidit.
 Quocirca uide ut tua possint subsistere. BER. Sub-
 sistent spero. Primum hoc mihi responde, in tanta rea-
 rum omnium multitudine, & uarietate ueteres quæ-
 dam ignorasse, an omnia cognosse & literis mandas-
 se credis? Verisimile est quædam ipsos ignorasse, quæ-
 dam cognosse, etsi ea posteris nõ tradiderint. BER.
 Recte sentis. Mittunt hodie Moschus, Rbutenus, Bil-
 delapus preciosas & uarias pelles animantium, quo-
 rum ueteres ne uerbo quidem mentionem fecerunt,
 cum eorum natura non minus digna esset ut memoriae
 mandaretur, quàm uel cuniculi, uel uiuerræ. Ita in re-
 bus etiam metallicis fortè quædam ignorarunt, maxi-
 mè cum ea ipsa pro regionum dissimilitudine, ut &
 alia multa, non parum inter se distent. NAE. Non
 repugno. BER. Concedis ne æs ex pyrite conflatum
 fuisse? NAE. Quid ni? cum apertè id ipsum Diosco-
 rides

rides dicat. AN. Serapio è Marchasita æs excoqui
ait, forsan idem erit Marchasita quod pyrites. BER.
Idem planè. Nam quod Græci & post eos Latini py
riten, Arabes tui Marchasitam appellant. NAE.
Est ut dicis. BER. Alterum igitur pyrites genus
est, quod in argentarijs fodinis non raro, frequentius
uerò in ærarijs inuenitur, ex quo æs nostri cõflare so
lent, id me in oculis habere credo. NAE. Ostende
nobis obsecro. BER. Hic uidetis. NAE. Specie æs
ri assimilis est, qualem Dioscorides præ cæteris in u
sum medicinae eligit. BER. Recte. NAE. Sed Pl
nius scribit: Pyriten uocant, quoniam sit plurimus i
gnis illi. elicitur ne ex eo ignis? BER. Facile ex eo i
gnis excuditur, atq; ea de re unà cum Plinio Græcis
ita dictum puto, quamuis & inde nomen habere uide
ri possit, quod igneus color persæpe ipsi sit. NAE.
Posset, sed ab autoribus discedendum non est, præser
tim si res ipsa ab eorum sententia non dissentiat, sed
eam etiam confirmet. BER. Bene iudicatis. NAE.
Perge. BER. Secundum hoc genus est aureo ferè
colore, quod unà cum primo, ut idem Plinius scribit,
quidam & in Cypro reperiri, & in metallis quæ
sunt circa Acarnaniam uolunt. NAE. Memini. Sed
ipse mihi uidetur pyriten, quem similitudine æris esse
dicit, coloribus distinguere, ut unus argenteo, alter
aureo sit. BER. Melius me meministi, & bene sanc
dicit, ex utroque enim æs conflat. NAE. Nonne
paulo antè dixisti ex argentei coloris pyrite argen
tum fieri? BER. Dixi, & ita est. NAE. Argentum
igitur & æs in se continet? BER. Modo solum ar
gentum, modo solum æs, modo argentum & æs si
mul,

mul, modo argentum & plumbum nigrum, modo plura metalla, modo sterile omnino est, ut nullum metallum ex eo confici possit. Similiter de altero genere quod aureo colore esse dicit iudicabis. Verum praeter haec duo aliud genus est aureo prorsus colore, quo quartum de quo nunc dicturi sumus, non raro conspersum esse solet. NAE. Dic nobis de quarto genere. BER. Colore Galenae simile est, ut non immeritò quispiam dubitare posset utri adiudicandum, pyritæne an Galenæ: nostri eo quo reliquos pyritas nomine appellant. NAE. Quod est illud? BER. Kisum. NAE. Neque Græcum, neque Latinum est. BER. Nostrum est, non aliunde sumtum. Sed forte nec pyrites, nec Galena est, sed suum quoddam genus habet. Nam pyritæ colorem non habet neque duriciem. Galenæ autem colore ferè est, sed materia prorsus differt. Conficitur uerò ex eo aurum & argentum, atque eius magna copia Reichensteini, quod est in Silesia, unde mihi nuper allatum est, effoditur, multò etiam maior Raurisi: sed hoc argenti plus, auri parum, illud aurum solum, aut non multum ferè argenti simul continet. Est quintum genus colore cineraceo, quod ipsum quoque Reichensteini subtile admodum inuenitur, ac proximo generi, ut ex eo aurum excoqui possit, admiscetur. Hoc idem Aldenbergi in eadem Silesia reperitur, paulò diuersum, atque ex eo aurum & argentum conflatur, quod genus nostri etiam Kisum appellant. NAE. Cum descenderis hæc nobis indicabis. BER. Fiet. Postremò illud adijciendum, pyriten tam aurei quam argentei coloris sæpe in metallis argentarijs, sæpius in propria uena reperiri, prorsus, ut &

ante

ante dixi, sterilem. NAE. Quem igitur in arte metallica usum præbet? BER. Si multus inuenitur in lapidis quoddam genus constat, cuius usus in argento excoquendo non exiguus est. Sed idem pyrites non raro in riuis reperitur, quem plerique Chymistarum non sine multorum risu colligunt, cum ferè sit sterilis.

NAE. Plinius præter iam dicta aliud genus pyritæ uidetur indicare: Pyritarum etiamnum aliqui genus unum faciunt, plurimum habens ignis, quos uiuos appellamus, & ponderosissimi sunt. Hi exploratoribus castrorum maximè necessarij, qui clauo uel altero lapide percussi, scintillas edunt, quæ exceptæ sulphuratis, aut fungis aridis uel folijs, dicto celerius ignem trahunt. BER. Videtur, sed ex plerisque quos nunc dixi, ignis excuditur & ponderosi sunt, nec mirum inter eos aliquando reperiri, qui ponderosissimi sint, & ad ignem eliciendum maximè idonei, igitur omnino nego aliud genus esse præter ea, quæ nunc recensui. Ut autem è duobus primis pyritarum generibus, si sint densi, crassi, & compacti, ignis facile excuditur: ita si rari, subtiles, & in minimas quasi partes dissoluti fuerint, quales inueniuntur persæpe, ne scintillam quidem edunt: quemadmodum nec tria postrema genera, quod neq; ipsa satis solida sint. NAE. Eorum unum aurei prorsus coloris, alterum Galenæ simile, tertium cineraceum dixisti. BER. Rectissimè. AN. Quem igitur ex his omnibus eligunt medici? NAE. Ex Dioscoridis sententia eum qui æris specie est, siue ut Plinius reddidit similitudine, quiq; percussus facile scintillas edit. Alterius generis talis est, si rectè accipi. BER. Mihi uerò & primum genus similitudinem

litudinem quandam æris, si solidum sit, uidetur habere, etsi colore nonnihil differat. Excuditur autem ex ipso quoque ignis, quare meo iudicio non reiiciendum. NAE. Videtur etiam mihi nunc, cum $\chi\alpha\lambda\alpha\iota$ $\nu\omicron\sigma\delta\alpha\iota$ dicit Dioscorides, significare speciem æris et formam potius quam colorem. Qua de causa dissoluti illi, quia eam non bene seruant, nec scintillas edunt, abiiciendi sunt. Solidi uero istius generis accipiendi etiam. Sed equidem in his quæ dixisti tibi assentior, quam ob rem, nisi Ancon quicquam dicere uelit, ad alia transeundum puto. AN. Difficile mihi est à uobis dissentire, et me unum duobus opponere, cum in prouerbio sit, Ne Hercules quidem contra duos. Et profectò nisi Bermannus iam ante nos etiam adhortatus esset, ut libere ab eo dissentiremus, omnino mihi tacendum putarem. Sed quia de his rebus disputare utrique uestrum molestum non est, dic mihi Bermanne nonne paulo antè consensimus, pyriten ab Arabibus appellari Marchasitam? BER. Ita est. AN. Si igitur ex pyrite tot metalla, quot tu dicis, excoquuntur, quid Albertus, qui de metallis omnium diligentissimè scripsisse dicitur, sensit? qui omnis generis metalli pyriten, siue ut ipse appellat Marchasitã, ignem consumere ait? dicemusne tantum uirum hæc ignorasse? qui et Germanus fuit, et metalla diligenter inuisit. BER. Sæpe miratus sum, quomodo Albertus, qui, ut temporibus illis, uir doctus fuit, in eam opinionem uenerit, ut negaret metalla è Marchasita constari. Pyrites sine dubio Arabibus Marchasita est. Nam omnia quæ apud Græcos de pyrite scribuntur, Arabes sub Marchasitæ nomine in suam linguam transtul-

transtulerunt. Iam è pyrite æs excoqui apertissimè
 Dioscorides scribit, & Serapio Arabs, quod tu nobis
 ante in memoriam redigebas, in Marchasita repetit,
 & nos id ipsum uidemus cum in plerisq; alijs officinis
 metallicis, tum Cuperbergi in Silesia, ubi ex eodem
 atramentum sutorium etiam conficitur. Quod si Al-
 bertus obseruasset, uel Serapionem legisset, nunquam
 in eum errorem incidisset. AN. Credo. Auicenna
 certe, qui Galeni copiosissimos libros in epitomen
 quandam suis Arabibus contrahere conatus est, te-
 cum sentit, Marchasitam auri, argenti, æris, & fer-
 ri esse tradens. BER. Itàne Arabs ille sentit? AN.
 Ita planè. BER. Plura ergo de pyrite quàm Plinius
 nouit. NAE. Plura etiam quàm Græci ipsi, absit
 uerbo inuidia. BER. Huius igitur sententiam si Al-
 bertus noster aduertisset, aut tam diligenter metalla
 apud quæ se uersatum fuisse scribit, inspexisset, quàm
 facillè Chymistis aures dedit, nunquam lapsus fuisset.
 AN. Et mihi uidetur errasse Albertus. BER. At
 idem istis non uidebitur. AN. Quibus? NAE. Non
 intelligis? Philosophos & Medicos nostros notat.
 BER. Non omnes, sed barbaros, & inter hos tan-
 tum eos, qui prauo sunt animo. Nam bonos uiros, qui-
 bus per iniuriam temporis doctiores fieri non licuit,
 irridere penè impium esse iudico: doctos, etiam insa-
 num. AN. Multa pyritarum genera modo recensui
 sti, de ferri tamen pyrite nihil à te dictum est, de quo
 scribit Auicenna: reperitur ne ipse in fodinis nostris
 ferrarijs? BER. Reperitur ferreo prorsus colore,
 massæ autem ferreæ speciem præ se fert. Sed hîc indi-
 cari non potest. AN. Vbique fodinæ ferrariæ sunt,

quam ob rem facile ipsi inquiremus. BER. Non in omnibus reperietis ipsum. AN. Perraro ergo inuenitur? BER. Non ita frequenter ut reliqui. Sed est præterea aliud genus ferrei quasi interdum coloris, Cobaltum nostri uocant, Græci Cadmiam non multum differens à pyrite, quod alio loco uobis indicabitur. Vestri uerò officij esse censeo de uiribus & natura Molybdænae & pyritæ nunc dicere, ut nostris sermonibus non solum metallica, sed etiam medica tractemus, utq; par pari referatis. NAB. Iniquum esse arbitror tibi quicquam negare, qui te nobis exhibuisti tam facilem. Sed uereor Bermanne ne uerissimè actum agere dicamur, qui post Dioscoridem & Galenum, quorum uterq; iam etiam Latine legitur, aliud quid de medicamentorum uiribus dicere, nisi quid noui dicamus, uideri uelimus. Idem de uniuersis quæ in medicina tractantur iudico. Nā si Oribasius Ὀριβασίου ὁ ἰατρικῶν, quas duobus & septuaginta libris absoluit, quasq; rursus septem in ἐπιτομῶν redegit, non multa è scriptis ueterum medicorū Ruphi Mnesitheï, Antyli, Soriani, & aliorum qui perierunt collegisset, & ea solum quæ essent apud Dioscoridem & Galenum scriberet, non nisi magno quodam legeretur tædio. Verum sit huius labor utilis, sit Pauli Aeginetæ, qui amplissima illius uolumina & ipse in epitomen deduxit, ut ingenue fatetur: Actium certe & Psellum quibus idem studium fuit, non sine summa molestia legimus in his locis in quibus nobis eadem penè ad uerbum è dictis autoribus recitant. Mitto hic Alexandrum, Aretium, Actuarium, Moschionem, & reliquos. BER. At fortè in istis nonnulla sunt

sunt à ueteribus non scripta. NAE. Sunt pauca quædam, atq; ob ea ipsa tolerabiles sunt. Iam ad Anconis nostri Arabes, quibus idem animus, qui iunioribus Græcis fuit uenio. Quos si cogitas Arabibus scripsisse, laudabis uiros, qui nationem suam doctissimis Græcorum inuentis carere noluerunt: sin ineptè in latinam linguam uersos legi, dolebis nos consecrari riuulos, & rerum fontes non uidere. Deinde molestū erit eadem toties tibi occini, postremo barbarici multum indignaberis. Rasis enim, sentiet mecum qui utrunq; legit, ipsis Arabibus id est, quod Græcis Oribasius, cuius ita studiosus fuit, ut utranque suorum librorum inscriptionem ab illo mutuatus sit. Auicēna alter quam si Paulus est, quamuis eo longe & copiosior sit & plura tractet Serapio Dioscorides qua parte medicinas simplices explicat. Reliquos consulto nunc prætereo. AN. Nostrorum labor alio etiam nomine, præterquam quod suis scripserunt, commendandus est. BER. Quo? AN. Quod medicinam multum auxerunt. NAE. Quàm multum? AN. Eorum opera & industria in usum medicinae uenerunt Muscus, Ambra, Camphora, Cariophyllon, Cassia fistula, Myrabolani, Tamarindi, Senæ, nux Indica, nux uonica, Zedoaria & quædam alia, quibus hodie frequenter & non infeliciter utimur. Nonnulla etiam accuratius quam Græci tractarunt. NAE. Ea omnia tanta sunt, ut ipsa non magnus liber caperet. Quæ ut quis colligat è re eorum, qui suum studium derunt medicinae, esse puto. Quod tu Ancon facile facere posses, qui in Arabum libris diligenter uersatus es, & latina præterea calles. AN. Ego uerò non sum

sum cupidus istiusmodi laudis, quæ multò maximis calumnijs quærenda est. BER. Colligas non ut edas, sed ut amicis communices. AN. Considerabo quid faciendum sit. NAE. Ad Latinos transeo, inter quos Cornelius Celsus Hippocratem ferè transtulit. Plinius autem Dioscoridem, tametsi ipse dissimulauerit, & Colenucius fortiter neget. E iunioribus autem Niccolus Florentinus idem conatus est efficere, quod apud Græcos Oribasius, apud Arabes Rasis. Hunc immensa scriptorum turba consequuta est, quorum pars infinitis quæstionibus dialecticis medicinam nobis ualde implicatam reddidit & obscuram. Pars quomodo ipsa exercenda sit barbare & inepte tradidit, in quibus quod molestissimum est, eadem sexcenties repetita inuenies. Post quos omnes qui se putat de medicina aliquid dicere uel scribere, nisi quid noui afferat, nonne ineptus erit & molestus? AN. Ita est, sed equidem uellem aliquem esse, qui rem medicam optima quæq; è scriptoribus omnibus excerpendo, Latinis literis illustraret, ne semper nobis Græcæ linguæ ignaris in istis uersandum esset, qui mihi cum arti ipsi percipiendæ, tum latino sermoni multum officere uidentur. Longe autem magis è re studiosorum esset te Næuium hæc ipsa facere, quàm me ex Arabibus quædam colligere. NAE. Tantam eruditionem mihi non esse uideo, quæ ad hanc rem pro dignitate tractandam sufficiat. Sunt optimæ spei iuuenes, qui hoc præstare poterunt, inter quos primas tribuerim Ioanni Clementi Anglo, quem nescias an Græcia an Latium rectius sibi iudicet, ita est utriusque linguæ & medicinæ peritus, prudens præterea & integer. Secundas

cundas Petro Briffoto Gallo, qui quantum in medicina possit nuper unico illo libello, quo tractat utrius uena brachij in pleuritide incidenda sit, declarauit, quanquam hoc idem Matthæus Curtius acerrimi uir iudicij, & Galeni studiosissimus ante multos annos Papiæ, & ab hinc quinquennio Patauij fecerit. Sunt alij multi iuuenes medicinae studiosi, & Græce ac Latine docti, partim nobis uisi, partim sola nominis fama cogniti, quos omnes nunc recensere nimis longum esset, nec dubito inter eos unum aliquem futurum, qui aggrediatur utile illud opus & præclarum. Si uerò maturioris ætatis uiros, qui hoc faciant, uelis, sunt in Gallia Copus Basiliensis, & Ioannes Ruellius, alter Galeni, alter Dioscoridis interpretatione nobilis. In Italia Ioannes Manardus, qui doctissimas epistolas nuper edidit, & alia quædam scripsit nondum edita. Et Baptista Opizo, cuius uiri prudentiam & uitæ integritatem, an insignem utriusq; linguæ eruditio- nem, ac summam in medendo felicitatem magis admireris dubites. Magni nominis uel nunc est apud Venetos, maximi futurus, si se à morbis curandis quantum posset, non abstraheret, ut bona studia promoueat. Nam huius potissimum opera, & Anglorum quorundã, maxima Galeni pars in chartis impressa legitur. Leoniceus autem & Linacer, qui ante paucos annos obierunt, nisi studia medicinae interpretando Galenum iuuare maluissent, utriq; illud idem efficiendi non tam facultas defuisse uidetur quàm uoluntas.

AN. Utinam id ipsum aliquando fieret, tum enim paucis latinis contenti, medicinam sic disceremus, ut eam augere studio plura quotidie inueniendi, non cor-
rumpere

rumpere ineptis quæstionibus, quod nunc frè sit, eni-
 teremur. Si uerò aliquem Græcorum scripta delecta-
 rent, ut non possunt non delectare, is si Græce sciret,
 ipsos in sua lingua: si nesciret, optimas quasq; conuer-
 siones legeret. Quod si Arabes etiam placerent, re-
 mitteremus ipsum uel in Arabiam. BER. Tunc mi-
 hi quoq; medicorum decreta percurrere liberet, nūc
 uerò quoties in istos incido, toties mihi nauseam mo-
 uent, nec ultra possum pergere. Verum tu interea no-
 bis summam uires tum molybdæne, tum pyritæ ex-
 plicabis. Nam quo sæpius eadem aut audieris, aut le-
 geris, modo in tempore & latine dicantur, eo firmitus
 in memoria insidebunt. NAE. Quia ita uis dicam,
 sed paucissimis, multis enim neq; decet, neq; libet. Itaq;
 Molybdæna uires Lythargyro, quod mediæ tempe-
 rationis est, similes, ut Galenus scribit, habet. Ab ipso
 tamen parum ad frigidum inclinat, neq; ullas abster-
 gendi uires habet, quinetiam densarum magis para-
 tium est. Quod si ex eo emplastrum adiecto oleo &
 aqua confeceris, multò erit utilius, quàm si acceperis
 in id Lythargyrum, his præsertim qui molli sunt car-
 ne, quales sunt pueri, mulieres, uiri etiam candida ad-
 modum cute, quorum plures habere frigidissimam
 quàmq; regionem uidemus. Igitur prohibemus iam
 dicto emplastro, ne quid inflammatis & ulceratis par-
 ticulis insuat, aut si quid influxerit, id ipsum in loca
 quæ in circuitu sunt reprimimus. Hæc de molybdæna
 nunc sufficiant. BER. De pyrite quid habes? NAE.
 Ipse insignem uim discutiendi ea, quæ coierunt in ali-
 qua corporis parte, habere traditur, quamobrem ei-
 us generis emplastris utiliter miscetur. Quomodo ue-
 rò cre-

rò cremandus & lauandus sit antequam in emplastrũ
iniiciatur tam Galenus quàm Dioscorides diligentif-
sime scripserunt. Quos si legeris, mea non multum,
quod ad uires harum rerum pertinet desiderabis.

BER. Ancon quid Arabes de his scribunt dicet. AN.

De molybdæna apud Arabes, quod & ante dixi, ni-
hil esse scio. De pyrite autem eadem ferè, quæ Græci
scribunt. Magicum tamen quiddam adijciunt, quod
si audire uobis collibitum fuerit, dicam. BER. Dicis

rogo. AN. Infans qui collo appensum pyriten ge-
stat, lemures & lamias non timet, sed tu perge ad re-
liqua. BER. Sedete primum. AN. Fiat. BER.

Argenti rudis genera apud nos multa sunt, nec ea o-
mnia ueteribus forte cognita, quorum alterum ab al-

tero colore potissimum discerni potest. NAE. Quid
argentum rude appellas? apud fabros argentarios

aut certe monetales, argentum iuxta Varronem non-
dum flatum signatumq; ita diceretur. BER. Scio,

sed permitte mihi, ut nunc sic nominem id quod argen-
tum quidem est, sed colore adhuc differt. Et ad hoc,

ut argenti colorem, qui albicans, ut nostis, est, acqui-
rat, indiget excoctione. NAE. Nos hæc nouitas mi-

nimè offendit, & facile tibi permittimus, ut post hæc
sic loquaris. Vide modo, ut alij id tibi permittant.

BER. Nominent ipsi ut uelint, modo inter nos de re
ipsa constet. Argenti igitur rudis genera colores dis-

tinguunt ruber, plumbeus, niger, purpureus, cinera-
ceus, ruffus. Atq; hîc rubrum primo licet uobis cerne

re. NAE. Apparet carbunculi aliquod genus esse.
BER. Omnino, attamen carbunculus plerunq; acris-

us, hoc languidius resulget. Inuenitur autem id ipsum
uarijs

uarijs modis. Modo enim in nigrore quodam quasi lu-
cet, modo saxi aliquod genus eius ueluti scintillæ quæ
dam amplectuntur, modo solidæ ipsius massæ ad saxa
adhærescunt. Est uerò id interdum simplex, inter-
dum altera sui parte quæ prominet in mucronem qua-
si turbinatum, altera materiam aliquam, quam uena
simul continet complectitur: atq; ita iam quadratum
in modum tesserae esse solet, iam sexangulum ut Ada-
mas, frequenter plures & inæquales angulos, ut Ia-
ris habet. Præterea idem admiranda quadam pulcri-
tudine cæruleo conspersum conspiciere licet, uidetur-
que mihi natura ipsa tantis operibus perficiendis qua-
si defessa, iucundissimis picturæ floribus se recreasse.
Atq; haud scio an ars summo etiam conatu eam pul-
critudinem assequi possit. Hic autem aliqua eius gene-
ra uidetis, alia alijs locis uidenda erunt. N A E. Co-
gnouerunt ne hoc argenti genus ueteres? B B R.
Non, quod ego sciam, nisi Theophrastus de lapidibus
eius mentionem fecisse uideri possit, cum de his loqui-
tur qui aurum & argentum in se continent, è fodinis
metallicis effossi, his ipsis uerbis: Gemma alia est co-
lore prunis as similis. A N. Quantum de sua mole de-
perdit dum excoquitur? B E R. Parum admodum, ut
etiam plumbei coloris syncerum & solidum. uapores
enim calidi & sicci, è profundo terræ excitati, succu-
cum, è quo natura argentum conglutinauit, hoc mo-
do uarijs coloribus pro sua uarietate tinxerunt. A N.
Tecum, ni fallor, sentiret Aristoteles, sed est ne ali-
quis eius usus, præterquam quod argentum ex eo ex-
coquitur? B E R. In picturis. Siquidem nobilis color
ex eo conficitur, minio quod ueteribus tantopere ce-
lebratur,

lebratur, non inferior, sandaracæ uerò etiam superior. NAE. Haberet fortè & in medicinis locum? BER. Quis negaret cum nemo adhuc expertus sit? Sed ad alterum genus transeo, quod plumbeo colore esse dixi, quòdque hęc uidetis. NAE. Galenam planè refert. AN. Imò Galena ipsa est. BER. Non est. AN. Mibi quidem ita uidetur simile ut aqua aquæ, lac lacti. BER. Simile admodum est fateor, non tamen idem. Age canes lupis interdum similes sunt. AN. Recte. BER. Nunquid etiam eosdem dicemus? AN. Minime. BER. Napi etiam rapis similes. AN. Sunt quidem oblongis & gracilibus. BER. At quis eadem esse diceret? AN. Nemo opinor, nisi imperitus aliquis medicus. Nam hortulani & rustici ipsi primo statim aspectu discernunt. BER. Itane hoc genus argenti quia simile sit colore, idem cum plumbagine esse recte possumus dicere. NAE. Est ut dicis, non enim si quid cui simile est, idem planè esse necesse est. AN. Qui igitur distinguitur à plumbagine? BER. Suas quasdam notas habet, quæ interdum perdifficiliter, internoscantur tamen, sed profectò non nisi à uisro in harum rerum cognitione ualde exercitato. AN. Notas igitur ut dicas rogo, quibus alterum ab altero possit internosci. BER. Dicam, ut colore multum inter se, quemadmodum uides, conueniunt, ita reliquis omnibus quàm maximè differunt. Galena friabilis est, & cultro uulnerata disilit. Hoc argenti genus non ita teri potest, & cultro diffinditur perinde ac plumbum, atque dentibus compressum dilatatur, quod Galenæ contingere non solet. AN. Bene distinguis, nunc planè diuersum quiddam à Galena esse cogno-

sco. BER. Inuenitur & hoc uaria ratione. Inter-
 dum enim massæ miræ magnitudinis in cannalibus ue-
 narum, tanquam in nido quodam, reperiuntur. Inter-
 dum ut gemmæ ex arboribus pullulascunt, ita ipsum
 admiranda rotunditate ad saxa adhærescit, & in i-
 psis continetur. Præterea uirgulas exprimit, ac uar-
 rias quasdam figuras. Vidimus apud Bartholomæum
 Bacchum è fodina, cui Constantino nomen esse ante
 diximus, effossum, quod planè referebat ligonem &
 malleum, quæ instrumenta metallica sunt. Crederes
 apud fabrum argentarium ita conflata. Sic natura
 lusus suos uidetur exercere, nisi quis istiusmodi fortui-
 to fieri malit. Deniq; eiusdem tenuissimæ bractæ sa-
 xi aliquod genus amplectuntur. NAE. Hoc ueteri-
 bus, opinor, incognitum fuit. BER. Idem ego sen-
 tio. Sed ut institutum ordinem persequare, tertium
 iam inspiciamus genus, quod nigrum est. NAE. Quid
 in nigrore ita lucet? BER. Illud ipsum genus est,
 quod modo Galenam referre, plumbeoq; colore esse
 dixi. Pari ratione rubri etiam scintillas & natura
 candidi in se continere solet. Atque quo magis his ipsis
 abundat, tanto plus argenti, dum in fornacibus exco-
 quitur, reddere solet. Purpureum autem quod & i-
 psium argenti non parum habet, in montis Turcici fo-
 dina, cui à Schonbergio quodam nobili nomen posi-
 tum, conspiciere liceret. NAE. Ne hæc quidem Pli-
 nius cognouisse mihi uidetur. BER. Recte dicis. Idem
 tamen cineraceum & ruffum nouit, quod his uerbis
 apertè indicat: Terra est alia ruffa, alia cineracea.
 Cineraceo certò, quod hic uidetis suus honor est. Nã
 persæpe argento diues est, maximè cum subdurū fue-
 rit ut

rit ut cultro secari possit. Si uerò molle fuerit, & tenuissimæ bractæ argenti plumbei coloris in ipso splendent, etiam tum abunde argentum ex eo excoquitur: quòd si eiusmodi non adsint, minus. Restat ruffum, quod uel ipsum, quanto plus argenti aliorum generum in se continet, tanto argenti maior ex eo copia fit. Sed illud uidere nunc non possumus. NAE. Vi debimus suo tempore & loco, Plinij potissimum gratia, qui non nisi è duobus his terrarum generibus, & Galena argentum excoqui posse nouit, aut certe memoriae, si ex alijs fieri nouit, tradidit. BER. Sentis idem quod ego. Sed antequam ex hoc domicilio egrediamur, genus quoddam præterea uobis ostendam, quod metallorum in numero est, sed ueteribus, ut mihi uidetur, incognitum, Bisemutum nostri appellant. NAE. Plura igitur quàm hæc peruulgata & nota septē, tua sententia, metallorum genera erunt. BER. Plura arbitror, nam hoc quod modo Bisemutum nostros appellare dixi, neq; recte plumbum candidum, neq; nigrum dicere potes, sed ab utroq; distat, & tertium quiddam est. Siquidem, ut cætera quibus ab his ipsis differt taceam, plumbum candidum eo candidius, nigrum obscurius, ut uidetis, est. NAE. Videmus quidem ipsum Galenæ etiam colore simile. AN. Quomodo uerò Bisemutum, ita enim appellare tu uidebare, à Galena discerni potest. BER. Facile, cum id ipsum manibus tractaueris, eas nigrore quodam, nisi planè solidum fuerit, inficit. Solidum uerò friabile ut Galena non est, sed secatur. Nigrius autem aliquanto est argenti rudis genere, quod plumbi ferè colore esse diximus, atq; ita ab utroque seiungitur. Continet

uerò in se non raro aliquid argenti. Quo etiam loco effoditur, argentum plerunq; subesse significat, & ob id metallici nostri tectum argenti ipsum dicere consueuerunt. Torrere idem solent, atq; ex eius potiori parte metallum, è uiliori cærulei quoddam genus non contemnendum conficiunt. NAE. Possunt ne ex hoc genere metalli, ut ex utroq; plumbo uasa constari? BER. Possunt, nam aliqua eius portione ad plumbum adiecta, pocula fiunt haudquaquam ingrata. AN. Equidem nec apud Arabes, qui aliquot seculis Chymicen Græcos imitati præ cæteris diligenter tractarunt, mentionem ullã huius metalli factam scio. Quare in paucis regionibus ipsum reperiri & mihi persuadeo. BER. Si Chymistæ id non numerant, neque inter corpora quæ apud eos sex sunt, neq; inter spiritus siue animos, quos & ipsos numero definitos habent maxime Græci & Arabes, desperarem apud uetustiores tum philosophos, tum medicos reperiri. Sed iam uidistis argenti materiam quæ in hoc domicilio est. NAE. Quantum argenti ex ea excoquitur? BER. Certo scire non possum, coniectura tamen id indicabo, ultra duo milia pondo. NAE. Thesaurus est. Vestri felicius ἀργυροποιία exercent, quàm indocti isti & inepti Chymistæ. AN. Nec mirum est eos nihil efficere, qui quàm longissimè à scopo, qui ab Arabibus præscriptus est, aberrant. BER. Neque Græcorum uestigia conseruantur, sed nugis quibusdam & deceptionibus iuniorum credunt, qui artem penitus deprauarunt. NAE. Chymicen relinquamus, ne uestri audientes nos rideant. Nostis enim ipsam ualde irrideri & multis suspectam atq; inuisam esse.

esse. Non exiges hîc à nobis ut aliquid de uiribus harum rerum quas nobis indicasti, dicamus. Nam ueteribus, ut ipse nosti, magna ex parte incognitæ fuerunt. Quamobrem surgendum nobis est, & aliò eundem, ubi plura uidere poterimus. BER. Eamus ad proximam fodinam, quæ caput aliarum est. AN. Recte. NAE. Primòne conspiciemus hîc ea, quæ in tumulo egesto sunt circum casam? BER. Ea alibi uideri poterunt atq; etiam commodius & melius. Sed ingrediamur in præsidis huius fodinæ domicilium. AN. Mihi placet, si Næuio non displicet. NAE. Minime quàm multi hîc quoq; aluei & moduli sunt argenti materia referti, quod genus hoc est quod argenti colorem habet? BER. Argentum est. NAE. Quid hîc agitur cum argento excocto, ubi nec fabri argentarij sunt, neque officinæ, opinor, monetæ cudendæ? BER. Excoctum non est, sed sic planè ortu generatum. Vidésne hac parte saxi quippiã ad ipsum adhærescere? NAE. Video. AN. Quàm multa uident in aliquo genere exercitati, quæ rudibus & inexercitatis penitus recondita esse solent. Nam non modo Næuius, sed ego etiam non aliud quàm argentum excoctum id esse putassem, nisi tu clare, ut soles, ostendisses saxi, à quo abreptum est, aliquid ipsi adhærescere. NAE. Bermanno, his uisis, non possumus non credere, sed Plinius prorsus ignorauit argentum, quod sine opificio fornacû suum est reperiri, id quod hæc uerba satis declarant. Non nisi in puteis reperitur, nulláq; sui spe nascitur, nullis, ut in auro, lucen-
tibus scintillis. Terra est alia ruffa, alia cineracea. Certe si fodinas nostras inspexisset, nunquam illum

hæc ipsa scripturum fuisse arbitror. BER. Quid scintillas argenti negat in uenis inueniri? cum non modo tantæ, quantas nunc cernitis, massæ ex hoc puteo effossæ fuerint, sed quæ plus quàm duo talenta, quod permulti uiderunt, penderent. NAE. Nunc intelligo Plinium, uirum alioqui diligentem & doctum, multa ignorasse, in rebus præsertim metallicis, & ea solum quæ uel apud Græcos legerat, in latinam linguam transtulisse, uel quæ apud Hispanos in metallis esse sciuerat, scripsisse. Iam apud Græcos scriptores nusquam quod ego sciam, legitur argentum purum è fodinis effossum, neq; apud Hispanos idem fuisse ex Plinij scriptis, satis liquet. BER. Credo, neq; etiam in omnibus Germaniæ fodinis reperitur, sed circa Boëmiam modo, ut hîc in Sudetis montibus & olim Snebergi, ubi è fodina quæ Georgius appellatur, tanta eius copia, quanta ex alia nulla in Germania unquam effossa fuit. Siquidem aliquando, ut accepimus, tantam massam è uena exciderunt, ut Albertus Saxoniæ princeps, qui præ cæteris Germaniæ principibus hominum memoria tum admirabili quadam belli gerendi laude, tum diuitijs plurimum floruit, quique Georgij qui nunc rem prudentissime administrat pater fuit, cum ipsius uisendi gratia in eam fodinam descendisset, curauerit sibi cibum & potum deferri: atque ipsa pro mensa cum suis usus ita locutus esse fertur. Fridericus imperator potens & diues est, eiusmodi tamen mensam hodie non habet. Hæc Albertus tum magna admiratione tantæ molis commotus. Me uerò cum in summam quandam id argenti quod effossum fuit, colligi Snebergi audirem, longè maior cæpit admiratio.

miratio. NAE. Inaudita multis narras, sed quot pondò hæc massa penderet? BER. Decem paulo amplius opinor. NAE. Grauis est. BER. Huius generis argenti quod sui coloris est, unciam, si drachmam mediam remiseris, fabri argentarij pro argento excocto emunt. Quæ idcirco condonari solet, quia saxi à quo abscissum est, pars aliqua, quod modo uidi-
 stis, ad ipsum ferè adhærescit. Præterea tenuissimæ etiam argenti puri bractæ, saxi aliquod genus amplectentes, quales hîc cernitis, crebro, ut neget Plinius inueniuntur à nostris. NAE. Equidem nunc Germaniam cæteris regionibus omnibus & præstantius argentum habere, & ipso magis abundare pronuntiare ausim. BER. Mecum planè sentis. Atque idem argentum purum iam uirgularum, iam capillarum speciem præ se fert. Sic nonnunquam globi quendam, è minimis huius quasi filis connexum, candidissimum inuenies, interdum subrubrum. Hoc etiam genus argenti admirando naturæ artificio alicuius interdum instrumenti, aut arboris figuram uidetur refrare, id quod nos non sine summa animi delectatione uisimus. NAE. Non possunt non delectare illa naturæ opera uirum philosophiæ studijs deditum, qualem te esse dudum ex his nostris sermonibus animaduerti. Sed age uidi nunc ut aurum purum, de quo Plinius & Strabo scripserunt, quòdque nuper quidam à Cotteneida allatum mihi ostendit, ita & argentum sine fornacum opificio inueniri. Cupio ex te scire an alia metalla quoque ita perfectà in suis uenis reperiantur. BER. Aes non modo in ærarijs metallis, sed argentarijs etiam. AN. Si bene memini Albertus sic effos-

sum, ut cum substantia lapidis mixtum non esset se uis-
 disse negat. BER. At uos nõ negabitis. NAE. Quàm
 uellem ipsum uidere. AN. Et ego. BER. Si uultis
 reframus pedem atque ad Apollincm, quæ decimum
 huius uenæ demensum est, accedamus. NAE. Ea-
 mus, tu interea nobis dicas rogo quid paulo antè ue-
 næ extensionem & caput, atque fibras appellabas.
 BER. Volo quidem uobis dicere quid metallici ita
 nominare solent, sed uerbis nouis ut utar necesse est,
 quòd ista ueteribus satis explicata aut non sint, aut si
 maximè sint, non extent. NAE. His tuo modo uta-
 ris, nihil nos offendent, res enim ipsas cognoscere per-
 cupimus. BER. Quælibet uena per saxa montis in
 longum extenditur, quod uenæ extensionem nostros
 imitatus appello. Venarum igitur omnium, quantum
 in extensione, longe est optima quæ ab oriente in oc-
 cidentem extenditur per montis decliue, ita tamen ut
 dorsum montis uersus meridiem sit, decliue uerò ipsius
 in septentrionem sensim inclinet. Proxima uerò bo-
 nitate est, quæ à media aliqua orientis & meridici
 parte, in mediam rursus occidentis & septentrionis
 extenditur, atq; eiusmodi est huius uenæ, quam Stel-
 lam uocari dixi. Reliquæ autem quanto plus à dictis
 illis recesserint, tanto minus argenti feraces esse so-
 lent. NAE. Intelligo utcunq; quid uenæ extensio-
 nem dicas, quodq; loci situs non parum ad ortum me-
 tallorum faciat. Quid uerò caput ipsius uenæ sit, sci-
 re etiam cupio. BER. Suam quæq; uena pendentem
 & iacentem partem habet, utar posthac paco ue-
 stra his uerbis: Iacens est in quam uena ueluti recum-
 bit. Pendens uerò, quæ uelut tegumentum uenæ sur-
 sum in-

sum incumbit. Itaq; uenæ caput semper ex iacente ipsius iudicandum erit. Verbi gratia: Iacens uenæ uersus septentrionem est, totius item uenæ caput uersus septentrionem erit. Sed ista sat scio difficilia nunc uobis uidentur, quibus si assueti fueritis, erunt facillima. NAE. Mibi certe multum implicata esse apparent. Sed quas fibras dicis. BER. Dicam & hoc quod melius uos intelligetis, quos humani corporis sectionem persæpe uidisse credo. Ut animantis corpus uenas quasdam habet magnas, à quibus uenulæ, perinde ac è trunco arboris oriuntur rami, deriuari solent. Sic uenæ metallicæ suas etiam habent, siue uenulas, siue fibras appellare uelis, atque eas diuersas. Aliæ enim transuersæ sunt, aliæ obliquæ, aliæ paulatim se uenis ipsis iungunt, aliæ eisdem incumbunt. Sed iam ad Apollinis casam peruenimus. AN. Ingrediamur. BER. Vide nunc æs, quod sine excoctione tale est. NAE. Vbi? BER. Accede propius, & ad me inspice. NAE. Virgulæ studio & arte inter se implicatæ uidentur, certe nisi saxi pars adhæreret uix crederem ita è uena excisum. BER. Cernas etiam ut bractæe eius tenuissimæ saxi genus quoddam amplectuntur. NAE. Video eadem ratione qua auri & argenti. AN. Valeat Albertus isto etiam loco. BER. Sic quoq; argentum uiuum sui coloris sine excoctione inuenies aliquando intra metalla in lacubus, in quos è fibris effluxit, quod Plinius cognouit, scribit enim: Est & lapis in ijs uenis, cuius uomica liquoris æterni, argentum uiuum appellatur. Solet idem id quod natura sua ui et sponte creauit, argentum uiuum, quod ars è minio siue uena minij confecit hydrargyrū nominare. NAE.

Noui atq; ob id à Leonicensi uiro doctissimo iure re-
 prehenditur. Nam tam natium quàm factitium Græ-
 ci ἄργυρον, latini argentum uiuum appellant.
 BER. Tu audes ista loqui? non times Collenucium?
 NAE. Neq; is ausus fuit hac parte Plinium, quem in-
 multis alijs acerrime conatus est, defendere. Sed pro-
 fectò nobis omnibus Collenucius aliquis timendus est,
 qui consensimus Plinium multa in metallis ignorasse.
 BER. Pugnet aliquis quantum uelit, ueritas ipsa, quæ
 potior Plinio est, nos defendet. Sed ferri quoq; mas-
 sæ puri & grana quædam parua, quod Albertus no-
 uit reperiri certum est. Verum hæc tria aurum, ar-
 gentum, æs, præterquam quod statim sua sunt, è di-
 uersa materia excoquantur. Plumbum autem nigrum,
 quod Græci μόλυβδος uocant è Galena & pyri-
 te, ut candidum quod idem κασίτρωρον è nigris la-
 pillis paulum candore, ut Plinius ait, uariatis, consti-
 ri nouimus. At pura in uenis inueniri nunquam neq; uè-
 dimus, neq; audiuius. NAE. Quod tu modo plum-
 bum candidum, hodie tam docti quàm indocti stan-
 num appellant. BER. Quàm latine & proprie uide-
 rint ipsi, mihi certe Stannum aliud quiddam uidetur
 esse. NAE. Tua Plinij sententia firmare posses.
 BER. Aliorum etiam, qui mecum faciunt. Sed de his
 aliàs plura dicemus. Lapilli autem nigri è quibus plu-
 bum album conficitur, insignis magnitudinis Slac-
 chenbaldi & Irberesdorsî, quod non longè Næui à
 patria tua situm est, reperiuntur quos te credo uidis-
 se. NAE. Memini me uidere. BER. Quemadmo-
 dum uerò in dictis locis maximi, quos conspiceri mihi
 licuit

licuit reperiuntur, sic alibi nonnunquam ita parui ut harena esse appareāt. Sunt uerò in mixtura quæ hoc modo se habere solet. Pyrites & saxi genus quoddam arenosum simul cum lapillis nigris ita plerunq; commixta sunt, ut quodque genus sensu oculorum statim possis distinguere, licet interdum uidentur multum inter se confusa. Quam mixturam ut lapillos nigros separent, torrent, tundunt, molunt, lauant, urunt, atq; uix tandem ex ipsis plumbum candidum excoquunt, & certe, si quod aliud, hoc metallum multa præparatione indiget. NAE. Eiusmodi omnia cum mihi ad patriam proxime accedere licebit, diligentius quàm hactenus considerabo. AN. Breui iter per Irberes dorsum faciam, utinam tunc aliquis mihi contingeret, qui ipsa posset indicare. BER. Permulti possumus. Sed ut latine res ipsæ dicantur uobis considerandum erit. AN. Eas primò qua potero diligentia inquiram, deinde cum ad te rediero de nominibus disputabimus. Sed quia iam dixisti aurum, argentum, æs, ferrum, præterquam quod sui coloris & pura in uenis reperiuntur, è diuersa materia excoqui posse, ipsam, ctsi hîc indicare non possis, ut recenseas rogo. Proderit enim non parum, cum olim eorum metalla inuisemus, hæc ipsa ex te audiuisse. BER. Non aggrediar ad ea quæ hîc non reperiuntur, ut latius uagando ne errem. Nam nostra uix mihi satis cognita & perspecta sunt. AN. Amabo te, ne grauate in ista re meæ morem geras uoluntati, noui enim hæc tibi minime esse ignota. BER. Si ita tibi uidetur dicam aliqua. Auri puri massas, quas palacas Hispani dicunt, reperiiri cum in fluminibus, tum in ipsis puteis Strabo

& Plin

Et Plinius, quod uobis ignotum non est, asserunt. Eiusdem scintillae quasi ad saxi quoddam genus candidissimum, quarzum nostri uocant, adhærescit, id Cottenebeidæ foditur, quod te Næuium uidisse audio. Præterea è pyrite quem Galenæ colore asimitem diximus, Et cineraceo, ut ante quoq; audiuiſtis, conficitur cum in alijs nostræ Germaniæ locis, tum maximè Reichensteini. Postremo terræ genus est purpureum ita uapore Et halitu simul temperatum Et affectum, ut fœcundum auri sit Et facile cognosci possit, ex quo in canino aurum excoquitur. Sed è Chrysocolle quoq; Et Ceruleo fit. Aes autem purum reperitur Et tenuissimæ ipsius bractæe saxa, ut uidiſtis, amplectuntur: sed fit è pyrite Gairi, Cuperbergi, Et in alijs locis, è lapidis fissilis quodam genere Eislebæ Et uicinis oppidis. Præterea è terræ generibus luteis Et purpureis chrysocolle Et cæruleo perinde ac aurum constat. Ferri puri massæ Et granula quædam, ut dixi, reperiuntur. Deinde è terra rubra ferrugine quadam infecta Et nonnullis lapidum generibus conficitur. In eadem ferri uena non raro Magnetem inueniunt, qui etiam non longe hinc Eisbenstoci Et Suarcenbergi, quæ sunt in ditione ducum Saxonice, effoditur. Hæc generatim dicere queo, reliqua ab his si uidebitur, quibus notiora quàm mihi sunt, cum materiam coràm intueri licebit, queritote. NAE. Fiet, interea tuis contenti erimus, igitur perge si quid restat nobis ostendere. BER. Restant inter cætera argillarum uaria genera, quæ colores ut hîc uidebitis discernunt. Sunt enim candidæ, nigrae, luteæ, puniceæ, purpureæ, uirides, ceruleæ, cineraceæ.

cineraceæ. NAE. Tenacitas quædam his luteis inest, & fortè sic ipsas quod similes sint his, quibus figuli utuntur, appellas. BER. Recte sentis. NAE. Ex ipsis pigmenta fieri posse crediderim. BER. Possent si tam humidæ non essent. Sunt uerò terræ genera ipsas, quod ad colores attinet nõ dissimilia, sed sola siccitate, è quibus conficiuntur colores: quarum quæ lutea est $\chi\sigma\alpha$ Græcis, Latinis Sil appellatur, quæ cerulea his cæruleum, illis $\nu\acute{\alpha}\nu\omicron\upsilon\upsilon$, quæ uiridis utriusque genti Chryfocolla, quæ rubea, sandaraca, quæ nigra pingitis, quæ candida diuersa nomina habet, quæ inuenit partim ex rei diuersitate, partim ex regionibus, è quibus affertur. NAE. Reperiuntur ne ipsa in fodinis nostris. BER. Magna ex parte ni fallor. NAE. Quoties ueteres in emplastra conijciunt Chryfocollam, Ochram, Cæruleum, terram Lemniam, & rubricam Sinopida. Nam & has in hoc genere connumerandas censeo. Quod si apud nos inuenirentur, quàm utiles medicinæ res restituerentur quis iudicare potest. BER. Inueniuntur aliqua meo iudicio, atq; adeo hanc uenam proximè alia quædam, quam Paulinam nostri nominant, diuidit, quæ aliquanto duriorem materiam habet. Qua de re accedamus ad casam demensi secundi, in ipsius enim tumulo nonnulla poterimus inuenire. NAE. Perplacet nobis, modo tibi molestum non sit. BER. Mihi uerò molestum esset de his rebus disputare cum medicis, uobis præsertim, quorum tu Næui quantum ex colloquijs nostris intelligere potui Græca cum Latinis pariter coniunxisti. Ancon uerò philosophorum, maximè Peripateticorum decreta, si quis alijs tenet. Atq; utinam plus temporis

temporis hodie nobis daretur, contemplaremur non modo metallica ipsa, prout se oculis cognoscenda præbent, sed eorum etiam ortum diligentius considerare mus. Nam quod uos minime ignorare credo, magna hac parte inter plerosq; dissensio est, cum & Chymistæ aliud à philosophis sentiant, & inter se ipsi non parum discordent. AN. Ita est, sed nunc species & ipsas rerum formas intueri præstat, quibus cognitis aliàs cum plus ocij nobis erit id ipsum maiori cura & studio inquiremus. NAE. Bene dicis, esset enim de hoc uno metallorum ortu unius diei disputatio. BER. Ascendamus tumulum. Hæc ochra est, siue magis placeat Latinum, Sil. NAE. Lutea prorsus est, & ob id Græci ipsam ita uidentur appellasse. BER. Hac pictores uti possent. Sed quia facticia, quæ è plumbo fit, hodie magis ipsis in usu est: aut si qui fossili utuntur, malunt Dacica, siue mauius Vngarica uti, quoddam cæteris præstare credatur, nec ita magno precio uendatur, fit ut hæc neglecta iaceat, nec ab aliquo ferè colligatur. NAE. Dioscorides Atticam genere in usu medicinæ probat. Verum quia ipsa non affertur hac nostra aut Dacica uteremur in emplastris. BER. Quid ni? Nam Vitruuij temporibus Attica quæ optima fuerat, non habebatur quod argenti metalla iam tum, cum ille scriberet, essent relicta. NAE. Quia cum Hermolao Barbaro Venetorum doctissimo id quod Græcis ὄχρα est, Latinis Sil esse putas: Sil Plinio limus est, hæc uerò aridior est quam ut limus dici possit. BER. Quid mirum? cum idem diuersa Silis genera recenset, inter quæ erat marmorosum, censet ne ipsum quoq; limum fuisse? NAE. Non uidetur.

BER.

BER. Nec fuit, quoniam marmor, dicit, in eo resistit amaritudini calcis. Theophrastus terræ genus esse scribit, inuenitur apud nos etiam talis, sed hîc indicare uobis non possum. E pictoribus præterea nostris quidam uel hodie nomine Græco, nostrum annectentes, appellant, intelligis quid dicam. NAE. Intelligo planè. BER. Tu igitur desine dubitare, & uires quibus ochra prædita est nobis dicas. NAE. E Gale no nihil afferre possum. Dioscoridis uobis nota sunt, qui ipsi uim erodendi ascribit, collectiones & panos dissipandi, excrescentias carniûm reprimendi, cum cerato caua explendi, comminuendi articulorum tossos. AN. Ego ex Arabibus nihil dicere de ochra possum. BER. Cæruleum hoc est, quod unà cum Chrysocolla lapidi fissili adhæret. NAE. Harenula esse apparet. Theophrastus profectò, qui ex diuina quadam ui eloquentiæ nomen reperit, res bene uideatur cognouisse, cum scribit: Cæruleum est natium quod in se Chrysocollam continet, id quod hîc prorsus cernere licet. BER. Id ipsum non postremæ bonitatis Goldebergi, quod oppidum Silesiæ à monte auri ferace appellatum, colligitur, ex quo etiam aurum fit. Facticij uerò multa admodum sunt genera, & inter ea ualde preciosa quædam. Quorum conficiendi rationem partim ueteres norunt, partim Chymistæ & ipsorum sectatores inuenerunt, quæ omnia recensere nunc nimis longum esset. Illud sæpe miratus sum, quod uestri Catapotia siue pilulas, ut à forma appellare soletis, è facticij quodam genere, quod Chymistis est, conficiunt. NAE. Ego uerò etiam indignor nostris, quod ab errore nondum desistant, quem Leonis

cenus, qui nostra ætate inter medicos doctus fuit, satis declarauit. Armenium sumendum esset, quod eundem Venetijs apud unum tantummodo medicamentarium uidi, idq; magni æstimabat. De cuius purgandi uisatis scripsit Aëtius maximè è Nechepsote. AN. Ex Arabibus quidam utriq; purgandi uim adscripserunt. Nam sunt apud Mesuam pilulæ tam è Cæruleo, q̄ ex Armenio. NAE. Esto, hoc tamen Chymistarum cæruleum in eas conijciendum non esset. Sed hac de re aliàs diligentius & copiosius differemus. BER. Tu igitur nobis Cærulei uires dicas. NAE. Discutiendi uim habet præcipuam, quamuis nonnihil astringat. In emplastris hoc nostro uel alio quodam fossili uterer, pictorib. uerò facticij genera oia relinquerẽ. BER. Tecum sentio, sed & pictores interdum fossili utuntur. NAE. Credo, Chryso colla autem ipsa satis uiret. Dioscorides primas tribuit Armeniacæ, secundas Macedonicæ, tertias Cypriæ, uerum ex his locis hodie non aduehitur. BER. Dacica bona est, quamuis & in nostris fodinis, potissimum ærarijs, nõ contemnenda colligi possit. NAE. Quæ in his inuenitur, eam Plinius cæteris præfert. Secundum locum argentariæ, tertium aurariæ, postremum plumbariæ adscribit. BER. De facticia, cui idem nomen Plinius & Galenus uester imposuerunt, cum Dioscorides ipsam inter æruginis genera numeret, nihil nunc dicendum puto, nam ea fabri aurarij utuntur. NAE. Medici quoque ut ibidem Galenus satis indicat. Sed hæc fossilis uim discutiendi & exedendi habet, carnem etiam excrescentẽ coërcet, nec tamen uehementer mordet. AN. Arabes utranq; norunt, erosioni autem

autem dentium & dolori eorum conferre scribunt. Sed præter cæruleum colorem, & uiridem, tertium quiddam candidum, scintillarum modo, in hoc lapide lucet. BER. Est ut dicis, atq; id ipsum Latini, ut opinor, micam appellant, metallici Germani & micam, & felium argentum: sed suæ linguæ nominibus. Argentum quidem, quod colore argento ita simile sit, ut pueros & rerum metallicarum imperitos decipere possit. Felium uerò, siue à similitudine quoddam eorum oculi etiam nocturno radiant, siue quoddam cassum quiddam & inutile hac uoce significare uolunt. Nullum enim utilitatis fructum præbet his, qui uenas excoquunt: quoddam totum eius corpus ignis consumat. NAE. Natura certe in intimis terræ recessibus se oblectare quasi uidetur pulcherrimis istis coloribus. Nec minus ut equidem sentio, admiranda quàm dum flores, uarie coloribus distinctos gignit. Verum restat, ut nobis Sandaracam & terram nigram ostendas. BER. Plinius Sandaracam inueniri in aurarijs & argentarijs metallis scribit. NAE. Memini. BER. Dioscorides autem cinnabaris colore ipsam esse tradit. NAE. Ne hoc quidem me latet. BER. Iam tale quippiam & in nostris fodinis non raro reperitur, atq; hinc opportune id ipsum uidetis. NAE. Harenula uidetur, sulfuris uerò uirus, quod Dioscorides ei tribuit, nõ olet, neq; forte inter ea quæ ignem passa & adusta dicuntur, recte numerari potest, quod igitur dicemus? Theophrastus certe tum ipsam, tum Auripigmentum puluerem esse scriptum reliquit. AN. Arabes lapidi speculari auripigmentum ad crustas respiciētes simile dicunt. BER. Certe nonnihil simile est, nisi quod la-

pis specularis eam pinguitudinem non habet. Sed quæ
 tu Næui modo dixisti faciunt, ut ipse quoq; hoc loco
 hæream, neque quicquam affirmare ausim. Sed Plini
 nij forte Sandaraca erit, quam reperiri in metallis au
 rarijs & argentarijs, ut diximus, scribit. NAE. Nec
 mirum esset hanc ipsum appellare Sandaracam, quan
 do idem & Vitruuius id etiam quod fit ex cerussa in
 fictile coniecta, ac super carbonibus quoad colorem
 rubrum duxerit, cremata, Sandaracam ob similitudi
 nem coloris nominat. BER. Id ipsum Dioscorides
 Sandicem appellari à quibusdam scribit. NAE. Sed
 Plinius Sandicem aliter fieri uult, utpote si adulteri
 na hæc, quam tamen fossili præfert Vitruuius, Sanda
 raca torreatur æqua parte rubrica ammixta. BER.
 Nec ego hanc, quam uobis ostendi, uires quas Diosco
 rides ipsi adscribit, facile crediderim habere, quare
 ipse de sententia decedam. NAE. Itane facile cedis?
 pugnatuiri tecum eramus, & quidem acriter. BER.
 Pugnetis licet, non repugnabo. AN. Minime uerò,
 siquidem ferocis & plusquam inhumani est, eum qui
 se supplex ad pedes abiecerit & manus dederit, ultra
 lanceis confodere. Satis nobis est, quod argumentis
 nostris de sententia deductus sis. NAE. Non facis
 Bermannæ id quod nostri facere solent, qui quod se
 mel statuerint, & si quis ipsum dilucide falsum esse do
 cuerit, non modo non repudiant, sed sicut caput &
 famam defendunt. BER. At illud nemini qui bonus
 uir haberi & esse uelit, licere puto. Mihi uerò etiam
 non libet, si quam maximè liceret. NAE. Ex hac
 tua Sandaraca color fieri posset satis gratus. BER.
 Posset, sed quia ex hoc congressu ego saucijs disce
 do, si

do, si adessent qui Sandaracam argentum rude rubrum dicunt, prorsus profligarentur. NAB. Quid dicis? repetas rogo. BER. Dico ut nunc uos à me dissidetis, ita nec me assentiri his qui hæc nuper asserere cœperunt, Sandaracam hoc argenti rudis genus esse, quod nos rubrum appellauimus, quod ex eo color quo pictores uti possent, non negligendus conficiatur, quod non modo credi, sed omnino dici nõ potest. Nulla enim ipsi similitudo cum sandaraca est, cum sit solidum & planè durum, nisi alijs generibus inspersum sit. NAB. Id genus argenti Sandaracam non esse facìle mihi persuaseris. BER. Vos diligenter inquirite num Sandaraca illa Dioscoridis in Germania inueniri possit, quæ si inuenta fuerit, non inuitus cedam, quin etiam iam cedo. Modo uulgus medicorum, quod Sandaracam gummi quoddam, ut audio, esse credit, atq; eo ubi Sandaracam scriptum inuenierit, utitur, respiciat, & suo errori renunciuet. NAB. Vereor ne eius generis errores permultos in medicina compearias. In causa uerò est, quod maxima ex parte medici nostri, bonos & doctos uiros semper excipio, aded indocti aut peruicaces sunt ut malint patriam prode re, quàm aliquid quod etiam cum detrimento inoleuit mutare. Tuam uerò summopere laudo modestiã, & istius animi ut semper sis rogo. Nam qui rem non satis cognitam quiddam esse affirmare audent, similes furiosis uidentur, qui dicunt aliquid quod prorsus nõ sit uideri sibi. Hoc tamen insanis peiores iudices, quod hi quàm primum relaxantur, & se errasse intelligunt, & fatentur, illi ferè sic sententiæ, quæ semel placuit, addicti sunt, ut eam mordicus, etiamsi aperte cognouerint

uerint falsam, teneant. AN. Mittamus istos, & ad
 nostra redeamus. Arabes Sandaracam cum Arsenico
 confundunt, atq; uno nomine utrunq; censent, solo ue
 rò colore distinguunt: nec medici solum, sed & Chy
 mistæ. Appellant enim Arsenicum rubrum, quod uos
 modo Sandaracam, luteum, quod auripigmentum.
 Auicenna autem album quoq; habet. BER. Ego nun
 quam legi fossile albo colore esse. Fortè ad alterum
 facticij genus respexit. Sunt enim duo, ut scitis, quæ
 Chymistæ conficiunt, unum luteum, alterum album,
 quæ uenena præsentissima esse perhibent, ac hodie so
 la arsenici nomine appellant. NAE. In eisdem fodi
 nis in quibus Auripigmentum, Sandaracam nasci Dio
 scorides scribit. BER. Bene mones. Certe nuper cum
 ad usum Chymeutices auripigmentum emissem, inue
 ni rubras siue flammeas quasdam glebas. NAE. Id
 erat deterius Auripigmenti genus, quod pallidius esse
 aut Sandaracæ colore, atq; ex Ponto & Cappado
 cia afferri idem scribit, quodq; glandium modo uide
 tur concreuisse. BER. Concedo, sed fortassis uera
 Sandaraca nonnunquam inter eas reperiretur. NAE.
 Diligentius posthac considerabimus. Sed cognoscis
 ne gypsum & lapidem specularem, cuius ante men
 tionem fecistis. BER. De fossili gypso quæris? NAE.
 Planè. Nam Plinius Theophrastum imitatus scribit:
 Et è terra foditur ut in Cypro, summa tellure. Parum
 enim terræ fossores auferunt dicit Theophrastus.
 BER. Reperitur ipsum. Lapis etiam specularis è quo
 id fieri idem Plinius his uerbis tradit: Omnium autem
 optimum fieri compertum est è lapide speculari, squa
 mam uetalem habente. NAE. Res narras apud uos
 inueniri,

inueniri, quæ in medicina & ædificijs usui nobis esse possunt. BER. Reperiuntur autem in aliquot locis, atq; etiam Albis, ubi mundauerit nonnunquam ipsa se cum uehit. Gypsum uulgo uenditur, & suum nomen apud nostros retinet. Lapidem specularem glaciem Mariæ appellant, de quo Plinius his uerbis diligentissimè mihi uidetur scripsisse: Specularis uerò, quoniam & hic lapis nomen obtinet, faciliori multo natura finditur in quamlibet tenues crustas. Hispania hunc olim ceterior tantum dabat, nec tota, sed intra centum milia passuum circa Segobricam urbem. Iam & Cyprus, & Cappadocia, & Sicilia, & nuper inuentū Aþrica: post ferendos omnes tamen Hispaniæ, & Cappadociæ mollissimis & amplissimæ magnitudinis, sed obscuris. Sunt & in Bononiensi Italiæ parte breues, maculosi, complexu silicis alligati, quorum tamen appareat natura similis eis, qui in Hispania puteis effodiuntur profunda altitudine. Nec non & saxo inclusus sub terra inuenitur, extrahiturq; aut exciditur. Sed maiori parte fossili natura absolutus seægmenti modo, nunquam adhuc quinque pedum longitudine amplior. Humorem hunc terræ quidam autumant crystalli modo glaciari, & in lapidem concrecere manifesto apparet, quod cum feræ decidere in puteos tales; & medullæ ex ossibus earum in eadem lapidis natura post unam hyemem figurantur. Inuenitur & niger aliquando, sed candido natura mira, cū sit mollicia nota, perpetiendi solis rigorisq;. Nec senescit, si modo iniuria absit, cum hoc etiam in cementis multorum generum accidat. Inuenire & alium usum in rampentis quoq; circum maximum ludis Circensibus

sternendi, ut sit in commendatione candor. Hæc Plinius de lapide speculari, quibus nihil potest esse clarior. NAE. Nostri eius sententiæ, quæ putat ipsum crystalli modo glaciari esse uidentur, atque inde glaciem Mariæ appellasse. BER. Recte. Inuenitur autem apud nos subniger, qui satis lucidus non est, & candidus, qui maxime translucet. Vnde ex eo fenestras non aliter ac è vitro conficiunt, quales Marsiburgi in templo quodam uetusto cernere licet. AN. Hoc idem scribit Albertus, loco tamen plumbi quo uita firmantur, ligna leuigata poni dicit. BER. Ita est. AN. Scribit præterea magnam eius copiam in Germania se uidisse, ut plaustra inde onerari possent. Deinde in Gallia unâ cum gypso inueniri ait, ut sit summum quiddam gypsi. BER. Recte Albertus. Sed ipsum nucis auellanæ quantitate nostri cum è dysenteria laborant, conterere solent ac in uinum austerum coniicientes epotare, atq; ita multi à morbo liberantur. AN. Quanquam cognationem cum gypso habere uidetur, tamen eo etiam Arabes tum sanguinis sputum cohibent, tum menses sistunt, tum deniq; dysenteriam curant. NAE. Dioscorides quidem sanguinis profluvia gypsum compefcere tradit, sed potum strangulatione perimere, nec Galenus in potione dedisse uidetur, sed emplastrum ex ipso & albo oui, poline tritici, atque pilis leporinis cõficere docet, quod sanguinem supprimit. BER. Securius igitur lapis specularis ex uino bibitur. Nam nemini hæcenus ipsum nocuisse multis profuisse audiui & uidi. NAE. Experiemur olim. Sed quia minium rubri, ut Sandaraca, coloris est, inueniturne ut Plinius scripsit, in argenta
rijs me=

rijs metallis? BER. In Germania in his inueniri non scio, sed suam uenam habet. NAE. Cognoscis ne id ipsum, quod tanti precij apud Romanos fuit? BER. Cognosco, & credo me hic habere. NAE. Habesne uenam minij, ostende eam nobis obsecro. BER. Videte. NAE. Plinius nunc uenam minij, nunc minium appellat. BER. Lapidem etiam. Atq; hic, ut uides, lapidis fissilis generi ita adhæret, ut innatum uideri possit. NAE. Vbi nam lapidem nominat? BER. His uerbis, quæ ante quoq; dixi. Est & lapis in ijs uenis, cuius uomica liquoris æterni argentum uiuum appellatur. Vitruuius autem Anthracem dici scribit, & bene sanè, nam prunæ uena similis est. Quod si uobis molestum non est uerba ipsius, quæ me credo memoria tenere dicam. NAE. Minime. BER. Ingrediar nunc minij rationes explicare, id autem agris Ephesiorum Cilbianis primum memoratur esse inuentum, cuius & res & ratio satis magnas habet admirationes. Foditur enim gleba, quæ $\alpha\upsilon\theta\sigma\alpha\zeta$ dicitur antequam tractationibus ad minium perueniat. Vena uti ferreo magis subruffo colore, habens circa se rubrum puluerem. Cum id foditur, ex plagis ferramentorum crebras emittit lacrymas argenti uiui, quæ à fossoribus statim colliguntur. Hæc Vitruuius. NAE. Multas certe res ob coloris similitudinē $\alpha\upsilon\theta\sigma\alpha\zeta$ Græci nominarunt. Nam minij uenam, ut uerba Vitruuij declarant, gemmam nobilissimam, quam Plinius inde Carbunculum, uulgus eius genus, longe præstans omnibus rubore & fulgore, Rubinum uocat, Terræ genus, cuius scriptores rei rusticæ mentionē fecerunt. Præterea quartum quiddam, quod Theophrastus

his uerbis exposuit. Quos autem mox carbonēs uocant in eorum numero, quæ propter usum fodiuntur, habendi, terreni sunt. Exuruntur autem & igni accenduntur quemadmodum carbonēs. Sunt uerò circa Liguriam, ubi & electrum, atq; in Elide quæ itur ad Olympia, ea quæ per montem est uia, quibus & ærarij utuntur. BER. Non exprimit colorem? NAE. Non, ego carbonis esse crediderim. BER. Extincti-
 ne an ardentis? NAE. Nescio quid ita rogas? BER. Quia genus quoddam reperitur sic terræ calore excoctum, ut atrum & leue sit perinde ac carbo, attamen pingue, quo fabri ferrarij multis iam annis per totam ferè Misenam, carbonum loco utuntur. NAE. Sentio tecum, & quod Græci tam carbonēs quàm prunas ἄνθρακας appellant, & quod dicis nostros fabros ferrarios, ut Theophrastus ærarios, ipsis uti. Sed quo nam loco fodiuntur? BER. In monte quodam, qui inde nomen habet, prope Zuiccam sito. NAE. Urbemne illam ad Muldam? BER. Eam ipsam, quam cum olim à ciuibus suis ob crebras inundationes desertam Henricus imperator illius nominis tertius, uidisset, ciues instaurare & moenia eius ampliora facere iussit. Sed altero anno rediens cum urbem strictiorem, quàm fieri iusserat conspiceret, indignatus Saxonico sermone, quo utebatur, in hanc sententiam dixisse fertur: Urbem concidistis, atq; hinc, ut in quibusdam annalibus Ciccensibus legitur, sic appellata fuit, cum antea Suanfeldia ipsi nomen esset, ad quod sanè Brasmius Stella, qui celebris nostra ætate medicus fuit, mihi uidetur respexisse, quando ipsam Cycenam appellauit. NAE. Ibi magistratum ge-
 rit

rit Laurentius Vrsifalium, quem doctum & ex philosophia nobilem & clarum Lutetiæ nobis remiserunt. BER. Noui uirum optimum. Sed horum carbonum fodiæ cum nobis adhuc pueris accensæ essent, mons non aliter ac olim Aetna aut Vesuuius arsit atq; flammæ euomuit, ut urbi etiam, quæ tamen ad tertium fermè lapidem abest, timorem incuteret. AN. Audiuia de re. NAE. Ego carbones sæpe uidi. Nostri etiam ita appellant adiecto lapidis nomine, quasi dicas Græce λιθάνθρακας. Theophrastus uerò ρεώδεις dicit, & melius forte quia ita leues sunt ut aquæ innatent, quod uidetur terræ esse excoctæ & raræ. BER. λιθώδεις igitur dicerentur potius, qui in Leodiensi agro fodiuntur satis graues. Miror uerò Plinium hæc, quæ tu modo retulisti, ex Theophrasto non excerptisse. NAE. Nec minus ego, sed dimitamus atrum colorem, quo lugentes uti conuenit, & redeamus ad rubrum, quo Romani triumphantes, & Aethiopes dies festos agentes usi sunt. BER. Ad idè uel hodie Aethiopes inter cætera minium facticium, ut mercatores narrant, expetunt. Tinguunt enim hoc ipso faciem, uel, ut Plinius, se totos proceres. NAE. Quo modo uerò minium à Sandaraca differt? utrumq; enim rubet. BER. Hoc, quod ex minio, siue iam elaborato, siue rudi, quod & Plinius nouit, conficiatur argentum uiuum, quod è Sandaraca fieri non potest. Imò dum lauatur uena minij, ut postea teratur, quum primum humorem hauserit pars ipsius in argentum uiuum mutatur, quod ego nuper expertus sum. Id rursum siccatum & contritum redit ad suum colorem. NAE. Quam rationem minij conficiendi sequeris?

BER. Eam quam Plinius his uerbis explicat. Optimum uerò supra Ephesum Cilbianis agris, harenans cocci colorem habere, hæc teri, dein lauari farinam, & quod subsidat iterum lauari. Differentiam artis esse quod alij minium faciant prima lotura, apud alios id esse dilutius, sequentis autem loturæ optimum.

NAE. Hæc minij Ephesij quod ex harena quadam rubra primus Callias fecit, conficiendi ratio est, quæ Plinius è Theophrasto, ut multa alia transcripsit. Natium uerò, sic potius appellare mihi placet, quia in facticium, quia & Theophrastus $\kappa\upsilon\tau\omicron\phi\upsilon\epsilon\varsigma$ dicit, quod tu picturæ gratia conficis, tum Dioscorides, tum Vitruuius præter loturas coqui in fornace scribunt. Plinius quoque inquit, Sisaponensibus autem miniarijs sua uenæ harena sine argento excoquitur. & tuum coqueres, crederem purius omnino futurum.

BER. Non coxi hæctenus, & tamen optimi coloris fuit, quod tibi nihil mirum uidebitur, si aliquando, quod facile poteris, purissimum in nostris miniarijs metallis conspicias. Timui certe, ne uasis in quibus coqueretur apertis, aliqua eius pars propter uim ignis euolaret: obstructis, totum in argentum uiuum, quod hic fieri nolumus, uerteretur. Experiar tamen olim quia ueteres sic fecisse constet.

NAE. Lento igne coques. Sed quo nam loco sunt miniaria metalla? **BER.** Non procul hinc Schonbachij, quod est ad Egram, sub ditione comitis Alberti Sliconis, qui nepos est Cassparis illius clarissimi uiri, cuius Aeneas Syluius sæpe mentionem fecit, atque ipse Slico trium Imperatorum à libellis fuit.

NAE. Sed aliud nunc memoria repeto, quod etiam literis est proditum. **BER.** Quid est?

NAE.

NAE. Illigas ne faciem laxis uesticis, ne in respirando, utar Plinij uerbis, exitialem puluerem trahas?

BER. Hucusque parum confeci, nec uesticis usus sum. Sed profectò hæc illigandi ratio salutaris esset nostris qui in aridis fodinis laborant. Nam hi hausto puluere difficultate anhelitus & tabe pereunt, maximè in Dacicis metallis, quæ nostri etiam fodiunt, ut ibi mulierem inuenias, quæ septem nupsit uiris, quibus omnibus ista tabe confectis, mors immatura accidit.

AN. Quid in caussa est, quod hodie uerum minium ignoramus? cum olim magni usus fuerit, & nunc esse possit in pictura?

BER. Hæc potissimum quod Chymistæ facticium in ipsius locum substituerunt, quod ex argento uiuo & sulfure conficiunt. Ego malim uti natiuo, nam pulcerrimum illum ruborem sulfuris fœditate nonnihil corrumpi arbitror. Appellant uerò facticium Cinnabarim.

NAE. E Græcis quidam, inter quos est Theophrastus, etiam uerum illud minium non ἀμμίου, sed κιννάβαρι ob coloris similitudinem nominant.

BER. Dioscorides scribit falso quosdam existimasse minio eandem Cinnabarim esse. Vidistine ueram Cinnabarim?

NAE. Vidi Venetijs duplex genus eius quod sanguinem draconis uocant, alterum ita rubebat, ut Sandaraca uel minium. erant uerò glebæ quædam non perinde magnæ, quod ueram Cinnabarim cum Leoniceo esse credo. Nam tam pictores, quàm medici ipsa utuntur, quod in picturis proprie sanguinem, ut Plinius ait, reddat, & antidotis medicamentisq; utilissima sit. Præterea non minus chare quàm olim uenditur. Alterum atrum in globi figuram formatum, compressi tamen & non asurgentis,

surgentis, quod adulterinum dubio procul est, cuius rei iudicium nimius lentor. Videntur enim gummi quædam admixta ueræ Cinnabari, cuius adhuc aliquas particulas conspiciere licet, id ubiq; medicamentarij pro uera uendunt harum rerum ignaris. BER. Scisne quid uera illa Cinnaberis sit? NAE. Variæ sunt sententiæ. Plinius dicit esse sanicem draconis elisi elephantorum morientium pondere, permixto utriusq; animalis sanguine, cui Solinus assentitur. Contrà, medicorum chorus fortiter re clamat, asserens commentum esse mercatorum. Leonicensus autem metallicum quiddam esse censet. nec uideo quo alio argumento quàm quod eius mentio inter metalla facta sit, cum ipse Dioscorides quid non sit, dicat. Quid uerò sit, tanquam non satis cognitum, taceat. Arabes uerò succum esse, ut tu Ancon optime nosti, uolunt, & Serapio quidem Sideritidis Achillææ. Quod si uerum esset, Dioscorides, qui eam herbam diligenter descripsit, ut Leonicensus uidetur, non tacuisset. Ego cum loquor de re cuius ortus locum nec ipse uidi, nec aliquid certi de eo accepi malo sustinere assensionem, quod Dioscoridem, Galenum, & alios fecisse uideo, potiusquam aliquid dicere, quod posteris, ueritate comperta, merito irrideant. BER. Probe facis. Sed dic Ancon, cui sententiæ tu assentires. AN. Arabum. Succum enim esse siue lacrymam arboris gustus ipse indicat, & mercator quidam, cui si lubet credite, mihi retulit in Lybia & finitimis regionibus arborem à se uisam satis proceram, ex qua sanguis draconis manaret, perinde atq; in Rhetis è larice resina, quam medicamentarij etiam Itali pro Terebinthi resina uendunt.

NAE.

NAE. Veræ Terebinthinæ paruum massam pres-
 sam magis quàm altam Venetijs uidi Mastiche Chiæ
 colore similimam. BER. Posidonius scripsit in Ga-
 dibus esse arborē, ex cuius ramo defracto lac effluit:
 ex radice scissa, succus rubricæ colore. quid si eadem
 esset illa Lybica, & hæc Gaditana? NAE. In id ge-
 nus stirpes inquirant Hispani. nos redeamus ad metal-
 lica. BER. Non exigetis à me, opinor, ut iam uobis
 dicam, quomodo minium adulterinum, non illud dico
 quod Cinnabarim appellant, sed quod hodie solum
 minij nomen retinet, è plumbo conficiatur, & tertium
 genus quod fit in argentarijs & plumbarijs metallis
 exusto lapide quodam in uenis reperto, de quo Plin-
 ius scripsit. Nam hæc alio tempore longè commo-
 dius dicentur. NAE. Omittamus igitur ipsa, & per-
 gamus. Rubricæne in Germania reperitur? BER. Fa-
 brilis, quæ fossilis apud nos est, & ex ochrausta fit
 quod Theophrastus & Dioscorides scripserunt. Plin-
 ius uerò negligentia quadam inuertit. Sed reperitur
 inter natiuas insignis quædam, de qua aliàs dicendum
 erit. Tu nunc si quid de Sinopide habes, dicas. NAE.
 Dioscorides, ut scitis, rubricam Sinopicen eligit eam
 quæ densa est, grauis, iocinoris colore, non calculosa,
 sibi concolor, & copiosè cum diluitur se diffundens,
 qualem mihi Baptista Opizo Venetijs ostendit, &
 dedit è Bizantio aduectam. Non autem erat in pastil-
 los redacta, quemadmodum Manardus ipsam à se uis-
 sam scribit, sed glebæ quædam erant. Pastillos præ-
 terea ibidem uidi, ex eadem urbe portatos coloris fe-
 rè fului, & literis Turcicis signatos, quos ob id ter-
 ram sigillatam appellant, quinetiam Lemnia illa ter-
 ra olim

ra olim imagine caprae signabatur. Certe Lemnus
 insula in qua fodiebatur, non longè à Thracia abest,
 & in eam Turca etiam imperium obtinet, quare faci-
 le Bizantium portari posset. Quod si color minus
 quàm debet rubricæ uidetur conuenire, cogitemus ia-
 psum cum terra diluitur, ut in pastillos cogatur, non
 nihil posse mutari, deinde profundius fodi, atq; ita mi-
 nus calore aduri. Turcæ eam unicum pestis remediũ
 esse asserentes, ita magni aestimant ut alter alteri mu-
 neris loco ipsam donet, id quod mihi retulit Ambro-
 sius Fibianus amicus noster, uir sanè probus & face-
 tus, qui cum proximo anno Bizantium nauigasset ad
 inquirendum, Stephanus Slico à Turcisne captus, an
 in prælio occisus esset, aliquot illius pastillos secum at-
 tulit, qui Venetijs etiam paucis cogniti care uendun-
 tur. AN. Arabes maximam uim pestis curandæ ad-
 scribunt glebæ Armeniae. NAB. Id ipsum ex senten-
 tia Galeni, qui ita de terra Armenia scribit: In hac
 magna peste quæ similis fuit ei, quæ Thucydidis tem-
 pore grassata est, omnes qui hoc medicamen biberũt,
 breui curati sunt. Quibus autem nihil profuit, omnes
 mortui sunt, nec aliquo alio medicamine curari potue-
 runt. Ex quo perspicuum est, quod solum desperatis
 nihil profuit. Bibitur uerò cum uino tenui, modice mi-
 xto, si sine febre fuerit homo, aut parum febrierit: cũ
 aquoso autem, si multum febrierit. Nec tamen pesti-
 lentes ipsæ febres uehementer calent. Hæc Galenus,
 qui colore pallidam esse tradit. Quare nec ipsa mul-
 tum huic terræ sigillatæ dissimilis est, nisi quod sigil-
 lum ei impressum fuisse nusquam legatur. Vtra tana-
 dem fuerit non magni referre puto, easdem enim pe-
 nè ui-

nè uires habere scribuntur. BER. Bizantij inquirendum esset an è Lemno adueheretur an ex Armenia Sinopen, atque inde in Thraciam deportaretur. NAE. Turcarum rabies in caussa est, quod pauci Bizantium nauigent. BER. Spero Deum optimum maximum eam mentem daturum duobus nobilissimis & potentissimis fratribus Carolo Imperatori, & Ferdinando regi, ut rebus cum Francisco Galliarum rege compositis omnem belli motum in Turcam uertant, quo ex Europa expulso tam facile nobis erit per Danubium in pontum delabi, atque inde quolibet nauigare, quàm equites in Italiam ire. NAE. Non dubito futurum, Christiani modo principes concordēs sint. BER. Principum esset interea mercatores instigare, imò ipsis imperare, ut illas, de quibus nunc dixisti, ad nos afferrent. Quæ etsi primo magno precio uenderentur, postea tamen cum plures eandem materiam adueherent, facile precium, ut fieri solet, decrederet. NAE. Vereor mi Bermanne ne principes molestissimis & turbulentissimis his temporibus occupatiores sint quàm ut de huiuscemodi rebus cogitare possint. BER. Fateor, sed medici quos magno sumtu fouent, quosque ualitudinis ipsorum curam imprimis gerere oportet, eos monerent. NAE. Bene dicis, at maiorem partem omnibus istis aut nihil præter lucrū dulce est: aut si quid præterea cūrant, contorta quædam sophismata malunt neçtere, potiusquam materiã sinceram, qua feliciter morbis mederi possent, conquirere. Committunt uerò harum rerum curam medicamentarijs indoctis: atq; ita illorum negligentia & peruersitate, horum inertia & inscitia fit, ut non modo hæc

do hæc terrarum genera uera non habeamus, sed etiam in herbis neq; dictamnium, neq; melilotum, neque scordium, ac pleraque alia quibus frequentissime uti consueuimus. Quid quod multorum, quæ ueteres summis ob præstantes uires laudibus extulerunt, usus ita planè periit, ut uix per somnium eorum recordemur? Nihil opus est aliud diuertere, respiciamus ad ea solū, quæ tu nunc nobis ostendisti. Cui iam multis annis atque adeo seculis nota fuit molybdæna? cui pyrites? quotusquisq; Chrysocollam cognoscebat? aut ochrā? aut minium, cum tamen ipsa non raro suum in medendo habeant locum? Sed quod peius est, plerique ipsorum non solum talia non curant, sed eos etiam qui curant irridere solent, simplices esse dicentes qui student simplicibus. BER. Eant in malam crucem isti. AN. Merito. Quis enim unquam accepto luto è uia, lignis marcidis, lapidibus mollibus & harenosis ædificium firmum & stabile extruxit? calx requiritur quàm optima, ligna electa & suo tempore cæsa, saxa durissima, ut fundamentum & artificium taceam. Stulti igitur nostri mihi uidentur, qui ex uilissima & nullarum uirium materia medicamentum aliquod efficax se conficere posse sperant. Opus est medicinis lectissimis nec minus conficiendi artificiosa ratione & diligenti. BER. Vos igitur contemtis istis medicis pergite ut cæpistis, res quibus indigetis diligenter inquirere. NAE. Faciemus idq; exemplo Galeni medici omnium præstantissimi, qui nauigauit in Lemnū, ut quantum sanguinis hircini, quod Dioscorides fieri scripserat, terræ illi misceretur, intelligeret atque ex eo conijceret uires. Qui in Cyprum se contulit, ut ibi
metalla

metalla conspiceret. Qui deniq; profectus est in Cæ-
 len Syriam, quæ Palestinæ pars est, ut Bitumen &
 quædam alia uideret. Valcant igitur isti, & latent
 quantum uelint. Sed potesne terram nigram nobis in-
 dicare? BER. Nostram quæ eruitur è proxima fo-
 dina, cui Aries nomen, & ipsi uicina quæ Sciurus ap-
 pellatur. AN. Eamus ergo ad eam uisendam. BER.
 Eamus ocius, parum enim diei superest. Hæc est no-
 stra terra nigra, non tamen pnigitis. NAB. Vere ita
 appellas, nam nigerrima est. BER. Ipsa interdum
 argenti aliquid in se continet, tumq; argentum rude
 nigrum appellari diximus. Quæ uerò melanteria di-
 cta fossilis in Cilicia & alijs quibusdam locis reperi-
 tur coloris, ut Dioscorides dicit, sulfurei, aquæ conta-
 ctu nigrescens, apud nos, quod sciam non est. Terræ
 autem albæ genera sicca perraro in metallis reperiun-
 tur, sed suis locis effodiuntur unde et nomina habent.
 Argillæ uerò candidæ sæpe, quæ siccata aliquem in
 pictura usum præbere possent. Est prætera quiddam
 aliud in uenis candidum medullam referens, quod no-
 stri idcirco medullam saxi uidentur appellasse, quod
 hic conspiciere licet. NAB. Videtur esse medulla os-
 sis alicuius animantis. Non ineptè lapides oraculo
 Delphico, ossa matris dicti sunt, cum medulla in ipsis,
 quemadmodum in ossibus reperiatur. BER. Fluida
 ferè est, nec sic tenacis pinguitudinis ut argilla, quan-
 quam interdum exiccata & dura inuenitur. Sed re-
 grediamur, si placet, nam alia uobis indicabo. NAB.
 Interea temporis dum breue hoc iter perficimus, di-
 cas rogo, reperiturne tibi in fodinis metallicis?
 BER. In his argentarijs reperiri non scio, sed Persi-

branae, ita interdum est cum argento permixtum, ut non nisi ui ignis separetur. In proprijs uero uenis per magna ipsius copia est, cum in alijs locis tum Fichtenbergi, in quo monte hi fluuij Mænus, Sala, Egra, Naibus oriuntur, et Planca oppido Boemica, quod ad quadragesimum lapidem hinc distat. NAE. Non ergo aliunde petendum est. Præ omnibus autem uidere cuperem Chalcitida quæ æris, Mysi quod auri, Sory quod Melantericæ ferè colore esse traditur, quod ipsis Galenus frequentissimè in emplastris utatur, nec minus alij ueteres: erant uerò olim in Cypro laudatissima. BER. In ærarijs puto metallis. NAE. Recte. BER. In argentarijs ipsa non uidi, fortè et in nostris ærarijs inuenirentur, cum proximè in patriam meam rediero omni diligentia scrutabor. NAE. Illud uobis dicam. Venetijs atramentum sutorium Cyprum, reliquis enim præfertur, emi, quod aliqua ex parte in Mysi mutatum fuit, idq; uel hodie domi meæ habeo, quod tibi Bermanno breui mittam. Illa enim mutatione uisa, facile ipsum in metallis nostris ærarijs, si modo in his est, inuenies. BER. Facies mihi rem gratam. NAE. Nec tamen sum nescius, Galenum scribere de atramento sutorio, huius medicamenti permultum mecum è Cypro attuli, cuius pars exterior post uiginti ferè annos Chalcitidis facta fuit, cum interior adhuc sit atramentum sutorium. Quapropter in hunc diem adseruo id ipsum, quod ita mutatur, obseruans quomodo in inum hæc transmutatio singulis annis procedat, ut Chalcitidis in Mysi, ut dictum est. BER. Mitis rogo, sed iam propè Gairicam uenam sumus. AN. Unde hæc nomen reperit? BER. Ex oppidanis Gairi,

ri, qui primi inuentores fuerunt, quique partes quàm plurimas in capite fodinarum huius uenæ habuerunt.

AN. Quid caput fodinarum appellas? BER. Qua parte primo uena detegitur, caput fodinarum nomino. Nam ab eo, ueluti ab initio quodam, metallici reliquas areas tam supernas quam infernas metiri solent.

AN. Quæ longitudo capitis est? BER. Duas & quadraginta orgyas complectitur. Demensum uerò quodq; octo & uiginti, deducta tertia parte. Quæ capiti in gratiam primi inuentoris adiecta uidetur fuisse, ut hoc quasi præmio reliqui metallici ad nouas uenas perquirendas instigarentur, atque is ferè semper modus fodinarum esse solet. Ingrediamur nunc casam.

AN. Fiat. BER. Huius fodinæ cura mihi commissa est. AN. Quod est officium tuum? BER. Singula quæ uel ex symbolis, uel effosis metallis recipiuntur, aut in fodinam & operarios expenduntur, in tabulas accepti & expensi referre, ac de his omnibus magistro metallicorum & duum uiris iuratis rationem reddere. Posses autem in eiusmodi officio constitutum præfectum rationibus appellare. Sunt uerò uaria officia inter metallicos, sunt leges & decreta. Quid plura? Respublica quædam ipsis est bene constituta. Sed egrediar & uocabo præsidem fodinæ, qui in proximo hoc domicilio habitat, ut quædam nondum uobis uisa afferat. NAE. Postquam ille exiit dicam Ancon quod sentio, nihil mihi in uita gratius facere potuisses, quàm quòd huius amicitiam mihi conciliaueris. Non possum non uehementer admirari, uel potius multum amare uirum, qui tanto studio & diligentia res ipsas, non nomina tantum, quod pleriq; fa-

cere solent, inquit. Qui quæ uerè inuenta dicere posses, non temere asserit, tātum abest ut rem ullam, quæ dubia & incerta sit, nimis etiam affirmet. Qui de niq̄, quod omnium maxime miror, ea quæ magno labore inuenit, alijs faciliè & diligentissimè explanat, ac minime, qui non paucis mos est pessimus, inuidia quadam tanquam mysteria & arcana celat.

AN. Recte dicis. Nam & mihi studio ueri inueniendi etiam ardere uidetur, neque quicquam nisi certa eius iudicia sint, asseuerare. Præterea animo quàm maxime candido esse. Sed reuertitur nunc, ac nescio quid noui apportat. Quid hoc uerò est Bermannæ? BER. Lapidēs sunt gemmarum similes, sed minus duri, fluores, liceat mihi uerbum è uerbo exprimere, nostri metallici appellant, nec meo iudicio inepte: siquidem ignis calore, ut glacies solis, liquescunt & fluunt. uarij autem & iucundi colores eis insident. NAE. Hos Theophrastus ἐκ συρροῆς, id est confluxu in terra fieri diceret. Rubri isti fluores, utar nunc uerbis tuis, sunt argentum rude rubrum, quod ante nobis indicasti. BER. Primo quidem aspectu ita uidetur, non tam sunt, quanquam translucidi non raro existant. NAE. Carbunculi ergo sunt. BER. Ne hi quidem. NAE. Quomodo ergo à Carbunculis internosci possunt? BER. Hac potissimum nota, quod perspicui languidius refulgeant. Qui uerò non translucet, uel eo ipso à carbunculis distinguuntur. Præterea omnis generis fluores quàm primum ignem senserint, diffluunt, Carbunculi igni non liquescunt. NAE. Bene discernis. BER. Aliud genus uidete colore purpurco dilutiori. NAE. Amethysti uidentur esse uiliores,

quales

quales in Boëmia plerisq; in locis reperiuntur. BER. Certe non multum dissimiles eis sunt, quare uulgo, quod non bene Amethystos nouit, pro gemmis annulis inserti facile uendi possunt, & uenduntur. Tertium genus, ut hîc cernitis, colore est candido. NAE. Cryсталlos crediderim. BER. Quartum lutei coloris est, quintum cineracei, sextum subnigri. AN. Quis uerò usus fluorum est? BER. Dum metalla excoquuntur adhiberi solent, reddunt enim materiam in igne non paulo fluidiorem, perinde ac lapidis genus, quod è pyrite confici diximus: conficitur uerò non longe hinc Breitenbronni, quod prope Suarcebergum est. Ex fluoribus præterea colores, quibus pictores utuntur fieri possunt. Sed descendamus rursum, proxime fodina est cui nomen Verona, ibi uobis Cobaltum ostendam. NAE. Illudne cuius dum de pyrite loqueremur mentionem fecisti? BER. Id ipsum. Ancon nunc ita præcurrit, ut ipsum uix assequi possimus, qui tamen cum ascenderemus montem tardus admodum erat. Contrà quàm generosi equi facere solent, qui festinanter ascendunt, pedetentim uerò descendunt. NAE. Crassus est, atq; ob id grauis. Grauiam autem sua ui & sua natura deorsum feruntur, quamobrem nihil mirum. AN. Profectò si isti montes sæpius scandendi essent, multum mihi pinguitudinis sudore adimeretur. BER. Hic tumulus è fodina ipsa egestus est. NAE. Mons est. certe quemadmodum Poëtæ ferunt, Gygantes Ossam Pelio imposuisse, ut ascendentes Iouem de cælo deturbarent, ita metallici montem monti imponunt, ut alterius fratris, nempe Plutonis aulam expugnent. Iam & fulmina ipsis ti-

menda sunt. BER. Imò pestilens aura qua miserandum in modum pereunt, aut ruinæ quibus penitius quàm Gigantes obruuntur, sed ascendamus. AN. Iterum mihi sudandum est. BER. Hoc genus metallici Cobaltum, liceat mihi nunc nostris uti, uocant: Græci uerò Cadmiam. Succum autem ex quibus pyrites & argentum fiunt, uidentur concreuisse in unum corpus: atq; ita id natum esse, quod Cobaltum appellant. Sunt qui idem cum pyrite esse censent, quod eadem ferè insint. Sunt qui specie, quod mihi placet, distinguunt. Nam insignem persæpe corrodingi uim habet, ut manus & pedes operariorum, nisi bene sibi caueant, exedat, quod pyriten efficere posse non sciamus. Tria autem eius genera colore potius quàm alia quapiam re distincta reperiuntur. Nigrum, cineraceum, & quod ferri colore est, quodcunq; ex his fuerit plerunq; argento magis quàm pyrites abundat. AN. Varia genera saxi hoc loco conspicio. BER. Omnino. Atque hîc primum uides saxum fissile colore quasi cæruleo, quod aliquando nigrius, aliquando albidius esse solet. Alterum genus hoc est, quod interdum perspicuum uidetur esse, quarzum nostri uocant, modo candidissimum, modo subluteum, modo subcæsum. Tertium spatium appellant, quod politius & densius est. Quartum ut plurimum longe durissimum est, quod ex cornu cuius colorem non raro referre uidetur, nominatum, Latini silicem appellant. Partes autem eius sæpe adeo continuatæ sunt, ut unam ab altera uisus discernere non possit, aliqua intersectione conspecta. Quintum harenosum nominant, quod ex harena quodammodo concreuerit. Sûnt autem

autem alia complura genera in fodinis ærarijs potissimum inuenta, quæ hoc loco uobis indicare non possum. Reperiuntur uerò omnia ista tam in pendente quàm iacente uenæ, atque nonnulla etiam in uena ipsa. Sed quoniam aduersperascit, nunc domum redibimus. NAE. Puer tu hæc quæ tibi modo seruanda dedi, ne perdas, etiam atq; etiam uide. Nam diligentius domi mihi per ocium considerata erunt. Sic olim in Italia sæpe mecum herbas, sæpe pisces domum ferebam. Quemadmodum enim in hac ualle Bermannus diligentissime metallica obseruat, ita Patauij Dominicus Zeno herbas: Venetijs Franciscus Massarius, pisces. AN. Cuperem etiam officinas in quibus metalla excoquantur inspicere. NAE. Et ego. Siquidem in his recrementum argenti, Lithargyrum, molibænam alteram & pleraq; alia nobis cernere liceret. Etsi cras abire omnino constitui, tamen si Bermannus nobiscum ad eas ire uoluerit, manendum mihi puto. AN. In hoc quoque morem nobis geras Bermanne, si sine tuo incommodo detrimentòq; fieri potest. BER. Nihil est quod uestri causa non faciam. Descendamus cras, mane uerò surgendum nobis est, nam circa Gallicinium excoctores in opere esse solent. NAE. Satis mane surgemus, imò si opus erit totam noctem uigilabimus. BER. Puerum mittam, qui uos cum tempus erit accersat. Si Agricola non abesset, nihil ipsi potius fuisset, quàm ut nobiscum iret ad officinas, quas sæpe inuisere solet. NAE. Incommode accidit illum nunc abesse. Sed quia for-

86 GEOR. AGRIC. BERM.

tuna eum nobis inuidit, tu eius uicem suppleas. BER.
Res ipsas iam inde à puero mihi cognitās uobis osten-
dam, nam & pater meus metallicus fuit, & dux
cum Saxonice decumanus. Nomina autem si
ego non possum, uos ut apta & latina
na ipsis imponatis rogo. Iam ue-
rò ualete. NAE. Et tu

Bermanne mul-

tum uas

le.

RERVM

RERVM METAL-
LICARVM APPEL-
LATIONES IVXTA
uernaculam Germa-
norum lin-
guam.

A Es purum	Gedigen Kupffer.
Aluens	Trogf.
Argentum quod statim est suum. quod sine opificio fornacum suum est. quod purum in Venis reperi- tur. quod sine excoctione tale est. quod tale ortu generatum est	Gedigen silber.
Argentum rude	Silber ertz.
Argentum rude rubrum	Rodt gülden ertz.
Argentū rude plumbei coloris	Glaß ertz.
Argentum rude nigrum	Schwartz ertz.
Argentum rude purpureum	Brawn ertz
Argentum rude Cineraceum	Graw ertz
Argentum de sua mole aliquid deperdit, dum exco- quitur	Dem ertz gehet et- was ab im schmelztzē.
Argentum uiuum sui colo- ris uel purum	Gedigen queck silber.
Argilla	Than.
Auripigmentum	Auripigment.
Anthrax, siue Vena minij	Queck silber ertz.
F 5	Aura

<i>Aura pestilens</i>	Schwaden.
<i>Bisemutum siue Plumbum cinereum</i>	Zwifmut.
<i>Cadmia fossilis metallica</i>	Cobald.
<i>Ceruleum, κίανον</i>	Lasur.
<i>Canales uenarum</i>	Genge.
<i>Caput fodinarum</i>	Fundtgrube
<i>Carbones fossiles λιθάνθρακες</i>	Stein kolen.
<i>Casa</i>	Kaw
<i>Carrus</i>	Karren.
<i>Garris quod extractum est euebere</i>	Mit den Karren lauffen vnd drecken.
<i>Chrysocolla</i>	Bergtgrün, Schiffer- grün.
<i>Cuniculus</i>	Stoln.
<i>Cuniculum in montem agere</i>	ein Stoln treiben
<i>Dæmon metallicus</i>	Das berctmenlin.
<i>Decliuë montis</i>	Das geheng des ge- birgs.
<i>Demensum</i>	Masß
<i>Duumiuri iurati</i>	zwen geschworne die ein gebirg befahren.
<i>Excoquere</i>	Schmelitzen.
<i>Ferrum purum</i>	Gedigen eisen.
<i>Fibræ</i>	Kluffte.
	<i>Fibra</i>

Fibra transversa	ein kreutzkluft.
Fibra obliqua	ein querkluft.
Fibra ꝗ se uenis paulatim iūgit	ein schörkluft.
Fibra quæ uenis incumbit	ein hengkluft.
Fluores	Flüsse.
Fodina	Grube oder zech.
Fodinam colere	ein Zech bawen.
Descendere in fodinam	Einfaren.
Fodinam, quantumuis argento diuitem, propter dæmonem metallicū relinquere	Ein zech des bergtmenlins halben ligen lassen.
Fossa	Schurff.
Fossam agere	Schurffen
Galena siue molybdæna. plūbago	Glantz vnd bleyertꝗ auch bleischweiff.
Gypsum	Gips.
Iacens	Das ligende
Iurati	Die geschwornen.
Lapis specularis	Vnser lieben frauen eifs
Lapilli nigri	Zwitter.
Ligo	Keilhaw.
Lithargyrum	Glett.
Machina seu instrumentum tractorium	Haspel.
Magister metallicorum	Bergtmeister.
Malleus	Bergthammer oder feustel.
	Medulla

Medulla saxi	Steinmargt
Metallum	Bergtwergt vnd me- tall.
Metallum gigni	Ertz wachsen.
Metallum inuenire, reperire	Ertz treffen.
Fodere	
Metallum Effodere	Ertz bawen
Eruere	
Metallum aliquod perfectum in suis Venis reperire	Gedigen ertz treffen
Metallum aliquod sub summo cespite inuenire,	Ertz am tag treffen.
Torrere	Rösten
Tundere	Puchen
Metallum Molere	Malen
Lauare	Waschen
Vrere	Brönnen.
Metallici	Bergtleut.
Metallici hi aura pestilenti perierunt	Diese hat der schwaden getödtet.
Metallici hi ruinis interierunt	Diese hat der berg erschlagen.
Metallicae rei operam dare	Bergtwergt bawen.
Metallicae rei gnarus.	Metallicae rei intelligentia
praestans	ein verstädiger bergtmā.
Mica	Glimmer oder kätzen silber.
Minium natium	Bergtzinober
Minium facticium	Menning
Modulus	Kobel

Ochra

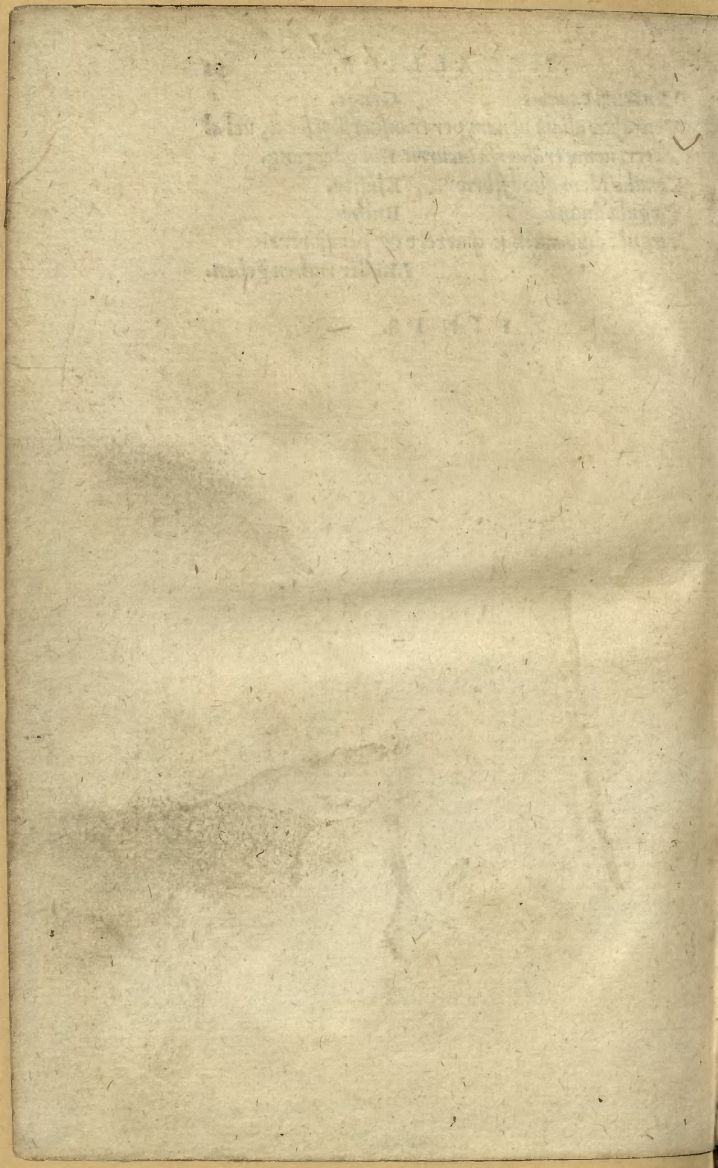
Ochra nativa siue Sil	Bergtgeel oder Ochrageel.
Ochra facticia	Bleigeel.
Officina metallica, uel in quibus metalla excoquuntur	Hütten
Orgya	Lachter.
Partes	Kuckes oder teil.
Pendens	Das hangende.
Plumbum Candidum	Zihñ.
Plumbum nigrum	Bley
Plumbum Cinereum	Wismuth.
Præses fodinæ	Steiger oder hüttmä.
Præfectus rationibus	Schichtmeister.
Puteus siue specus	Schacht.
Puteum aliquem inchoare	ein Schacht anfähen.
Puteum fodere, effodere	ein Schacht sincken.
Puteum ueterem instaurare	ein alte pinge geweldigē.
Puteus hic multū aquæ habet	Diese zeche ist wasser nötigk.
Puteus hic in maxima altitudine aridus est	Diese zech hat in grosser teuffe nicht wasser.
Pyramis ædificiū sup puteū extructum	Ein köppel.
Pyrites	Kifs
Pyrites colore argenteo	Wasser kifs oder weisser kifs.
Pyrites colore aureo	Geel kifs oder kupfer kifs.
Pyrites prorsus aurei coloris	Ein kifs der gantz ein farb hat wie gold.
	Pyrites

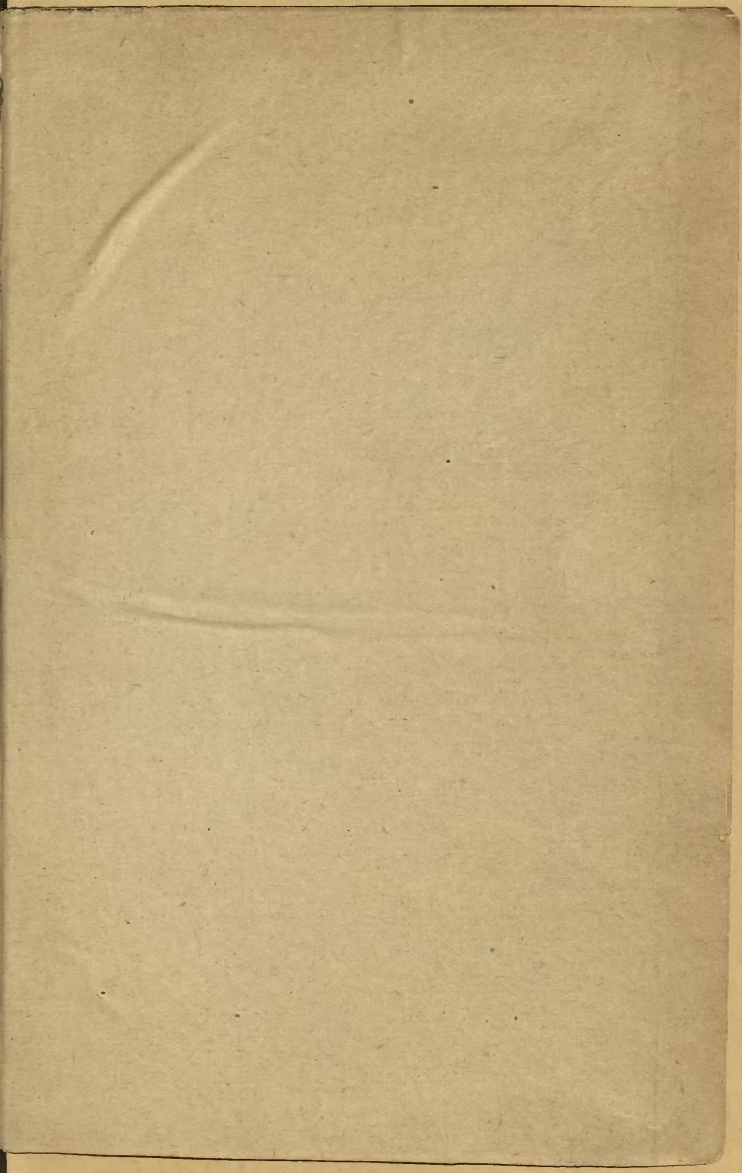
<i>Pyrites colore galenæ similis</i>	Ein glantziger tifs.
<i>Pyrites cineraceus</i>	Ein grauer tifs.
<i>Recrementa metallorum</i>	Schlacken.
<i>Rubrica fabrilis natua</i>	Bergfröttel
<i>Rubrica fabrilis facticia</i>	Röttel.
<i>Sandaraca uera</i>	Reuschgeel oder rosa geel.
<i>Sandaraca fossilis</i>	Bergfrod.
<i>Sandaraca adulterina apud Plinium, & Vitruuium.</i>	
<i>Sandyx apud Dioscoridē</i>	Rodte zur schmincke.
<i>Saxum fissile</i>	Schiffer.
<i>Saxum cornetum siue silex</i>	Hornstein.
<i>Saxum harenosum</i>	Sandstein.
<i>Spatum</i>	Spath.
<i>Specus</i>	Schacht.
<i>Stannum</i>	Zwergt
<i>Stibi</i>	Spießglas.
<i>Structuræ subterraneæ</i>	Bergt gebewde.
<i>Symbolum</i>	Zubusz.
<i>Symbolum dare</i>	Zubusz geben.
<i>Terminus</i>	Lochstein.
<i>Terræ lutosæ, q̄ fragiles sunt</i>	Letten.
<i>Tumulus è fodina egestus</i>	Halde
<i>Vena, lapis, terra</i>	Gang.
<i>Vena diues argēti. argēti ferax</i>	Ein reicher gang.
<i>Venas scrutari & perquirere</i>	Geng ausrichten.
<i>Venæ extensio</i>	Das streichē des gāgs
<i>Venæ caput</i>	Dz aufgehē des gāgs.
<i>Venarum fibræ</i>	Kluffte.

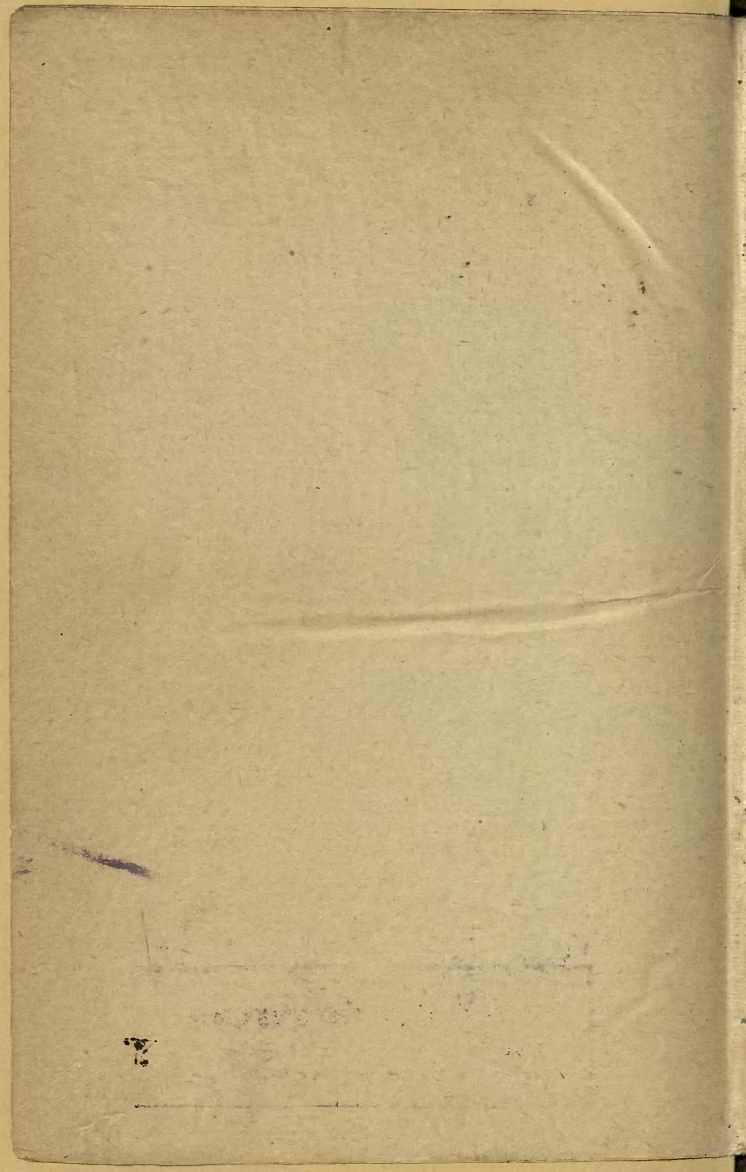
Venarum

Venarum canales	Genge.
Vena quæ aliam uenam per transuersum secat, uel al teri uenæ trāsuerſa incurrit	Ein quergang.
Venulæ idem quod fibræ	Klüſſte.
Virgula diuina	Ruthe
Virgula diuina uenas quærere & perquirere	Mit der ruthen gehen.

FINIS.

Konserwacja dokonana w r.
przez Piotra Karowskiego
Inżyniera Biblioteki Miejskiej

11

B. 450--451
— 452

B.

B. 450--452